

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Rizikové chování žáků 2. stupně ZŠ Křemže

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Barbora Šulcová

Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci „*Rizikové chování žáků 2. stupně ZŠ Křemže*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Martině Hruškové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady během zpracovávání.

Dále bych ráda poděkovala Mgr. Ditě Jírovcové za zprostředkování komunikace se ZŠ a pomoc při distribuci dotazníků.

Rizikové chování žáků 2. stupně ZŠ Křemže

Abstrakt

Cílem této práce je analyzovat rizikové chování žáků na Základní škole Křemže. Hlavním dílčím cílem práce je identifikovat nejčastější formy rizikového chování mezi žáky této školy. Na základě stanovených cílů jsou v práci vytvořeny hypotézy, které se zabývají problematikou rizikového chování. Práce také zahrnuje ohled na pohlaví a faktory, které mohou vést k rizikovému chování, jako jsou sociální sítě a předčasný sexuální život.

K dosažení těchto cílů je v práci použita kvantitativní výzkumná strategie s využitím metody dotazování a techniky anonymního dotazníku. Výsledky dotazníků jsou zpracovány a vyhodnoceny pomocí statistických grafů a tabulek. Pro testování hypotéz je použit chí-kvadrát test nezávislosti a k analýze výsledků je využit program Microsoft Excel.

Z výzkumu vyplynulo, že rizikové chování se na Základní škole Křemže do určité míry vyskytuje. Práce přichází s nejčastější formou tohoto chování, kterou je problematika netolismu a závislosti na virtuálním světě. Další potenciální hrozbou na této ZŠ je konzumace alkoholu v nízkém věku. Mladiství často podceňují rizika spojená s alkoholem a měli by být vzděláváni o nebezpečích. Dále bylo zjištěno, že pohlaví nemá vliv na zkoumané typy rizikového chování.

Práce přináší výsledky, kterými se ZŠ může řídit v rámci vytváření preventivních programů proti tomuto typu chování. Zároveň může práce sloužit jako informační kanál pro pedagogy, zákonné zástupce i samotné žáky.

Klíčová slova:

rizikové chování; pubescent; návykové látky; závislost; sociální sítě; sexuální život

Risk Behaviour of Students of 2nd Grade of Primary School Křemže

Abstrakt anglicky

The aim of this study is to analyze the risky behavior of students at the Křemže Elementary School. The main objective of the study is to identify the most common forms of risky behavior among the students of this school. Based on the established objectives, hypotheses are developed in the study that deal with the issue of risky behavior. The study also takes into account gender and factors that may lead to risky behavior, such as social networks and early sexual life.

To achieve these objectives, a quantitative research strategy is used in the study, utilizing the survey method and the technique of anonymous questionnaires. The questionnaire results are processed and evaluated using statistical graphs and tables. The chi-square test of independence is used to test hypotheses, and the Microsoft Excel program is used to analyze the results.

The research revealed that risky behavior occurs to some extent at the Křemže Elementary School. The study identifies the most common form of this behavior, which is the issue of internet addiction and dependence. Another potential threat at this school is alcohol consumption at a young age. Adolescents often underestimate the risks associated with alcohol and should be educated about the dangers. It was also found that gender does not affect the types of risky behavior studied.

The study provides results that the school can use to create preventive programs against this type of behavior. At the same time, the study can serve as an information channel for teachers, legal representatives, and the students themselves.

Key words:

risky behavior; adolescent; addictive substances; addiction; social networks; sexual life

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST	10
1	OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ..... 10
1.1	Socializační činitelé v období dospívání..... 12
1.1.1	Rodina..... 12
1.1.2	Vztahy s přáteli a vrstevníky 12
2	POJEM RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ 13
2.1	Teorie vzniku rizikového chování 13
2.2	Příčiny vzniku rizikového chování u pubescentů 14
2.3	Typy rizikového chování..... 15
3	ZNEUŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK JAKO DRUH RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ..... 17
3.1	Závislost 17
3.1.1	Závislost na návykových látkách 18
3.1.2	Netolismus 21
3.1.3	Nomofobie 22
4	NEJČASTĚJŠÍ TYPY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ..... 23
4.1	Agrese a agresivita..... 23
4.1.1	Projevy agrese..... 24
4.2	Záškoláctví 24
4.3	Šikana..... 25
4.3.1	Agresor 25
4.3.2	Oběť..... 26
4.4	Kyberšikana..... 26
5	RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V OBLASTI REPRODUKČNÍHO ZDRAVÍ..... 27
5.1	Sexting..... 27
5.2	Sexuální výchova..... 28
PRAKTICKÁ ČÁST	29
6	CÍL VÝZKUMU A STANOVENÉ HYPOTÉZY..... 29
6.1	Cíl výzkumu 29
6.2	Hypotézy: 29
6.3	Operacionalizace pojmů..... 31

7	METODIKA	32
7.1	Použitá metodika.....	32
7.2	Výzkumný soubor:.....	32
7.3	Etika výzkumu:.....	33
7.4	Vyhodnocení dat:.....	33
8	VÝSLEDKY:	34
9	STATISTICKÉ VYHODNOCENÍ DAT	49
9.1	Testování hypotéz	50
10	DISKUZE.....	55
11	ZÁVĚR	62
12	SEZNAM ZDROJŮ.....	64
13	SEZNAM ZKRATEK	70
14	SEZNAM PŘÍLOH	71
14.1	Příloha 1 – Dotazník	71
14.2	Příloha 2 – Informovaný souhlas	74

Úvod

Téma této bakalářské práce se týká rizikového chování na vybrané základní škole. Toto téma bylo zvoleno, protože děti a mládež jsou nejen naší budoucností, ale také součástí současné společnosti a jako takové jsou vystaveni různým tlakům a vlivům, díky kterým se mohou dostat do různých nepříznivých situací, což může vést ke vzniku rizikového chování. To je definováno jako chování, které může vést ke zdravotním, psychickým i sociálním problémům. Zatímco některé formy rizikového chování jsou běžnou součástí vývoje dítěte, jiné jsou mnohem závažnější a potřebují zvýšenou pozornost.

Problematika rizikového chování dětí a mládeže je velmi aktuální a stává se stále větší výzvou pro rodiče, pedagogy i společnost jako celek. Prevence a řešení této problematiky je velmi důležité pro výchovu a vzdělání dětí, a to právě zejména v prostředí základních škol.

Teoretická část se zaměřuje na vysvětlení základních pojmů spojených s touto tematikou. Je zde definována věková skupina pubescentů. V ní jsou popsány jednotlivé etapy, kterými si nedospělý jedinec prochází. Popisuje jak fyziologické, tak psychické změny, které zapříčiňují jistou nestabilitu, která může být potencionální příčinou pro vznik rizikového chování. Dále jsou zde zmíněny socializační činitele, které formují osobnost dospívajícího. V druhé kapitole je popsáno rizikové chování, jeho možné příčiny, různé teorie a pohledy na tuto tematiku. Jsou zde také popsány určité typy rozdělení tohoto chování. V následujících kapitolách teoretické části jsou jednotlivě definovány typy rizikových chování. Spadá sem zneužívání návykových látek (zaměřeno především na konzumaci alkoholu a cigaret), problematika netolismu a nomofobie, rizikové chování vyskytující se přímo ve školním prostředí či rizikové chování vyskytující se v oblasti reprodukčního zdraví.

Praktická část se zabývá výzkumem, který byl zhotoven na Základní škole Křemže. Výzkum má stanovené 3 základní hypotézy, kterými se zabývá, a díky kterým by měl dojít ke stanoveným cílům práce. Zkoumán bude vliv pohlaví na výskyt rizikového chování, dále denní doba strávená na sociálních sítích v závislosti na zahájení předčasného sexuálního života a v neposlední řadě kombinace dvou návykových látek na zahájení předčasného sexuálního života. Tyto hypotézy budou vyhodnoceny díky kvantitativní strategii výzkumu, ve které budou data sebrána pomocí dotazovací metody díky vlastnímu vytvořenému dotazníku. Tyto dotazníky obdrží žáci 7., 8., a 9. tříd, kteří je vyplní. Následně budou data z výše zmíněného dotazníku vyhodnocena. Výsledky a skutečnosti, které z výzkumu vyplynou budou zhodnoceny v diskuzi a závěru této práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Období dospívání

Tato bakalářská práce se zabývá rizikovým chováním žáků 2. stupně základní školy. Práce se tedy zaměřuje především na starší školní věk, tedy jinak řečeno období puberty. Toto období je provázeno výraznými fyzickými i emočními změnami, které někteří jedinci snášejí lépe, a jiní hůře. Puberta je jedním z nejužasnějších období lidského života, protože dochází k velmi významným změnám, které mají zapříčinit psychosociální zrání. Není však zcela jasné, které mechanismy řídí načasování puberty, proto nelze úplně definovat přesný věk, kdy toto období nastává. (Raivio, 2019)

Posun věku, při kterém začíná puberta je ale zřejmý. Brix et al. (2018) se během svého výzkumu odrazil od kodaňské studie z roku 2009, ve které bylo zjištěno, že v průběhu posledních dvou desetiletích se věk pubertálního chování výrazně snížil. Období puberty se tak přesouvá cca mezi 13.-14. rok života.

Vágnerová (2021) ve své publikaci uvádí, že změny, které v pubertě jedinci prožívají, vedou ke ztrátě jistoty a větší potřebě přizpůsobování se nové situaci. Říká, že s tímto mají obecně větší problém dívky, jak už díky fyziologickým změnám, jako je vývoj sekundárních pohlavních znaků, tak kvůli změnám emočním, protože v tomto věku také dochází k první menstruaci, která narušuje hormonální rovnováhu. Popisuje také, že chlapců dochází k pubertě o něco později, někdy kolem 14. roku. U těch jde spíše o projevy fyziologické, též dochází k vývoji sekundárních pohlavních znaků, dále dochází k růstu vousů a změně hlasu.

Podle Cenkové (2010) je puberta obdobím, které nazývá období proti všemu a proti všem. Tvrdí, že dítě v tomto věku díky výše fyziologickým změnám, touží po větší svobodě, chce být dospělým, avšak chybí mu zodpovědnost a patřičný dospělý postoj. Šauerová (2016) naopak tvrdí, že vznik puberty je zapříčiněn kombinací změn. Jde o změny biologické, tělesné, sociální a psychologické. Říká, že „*změny v jedné oblasti vyvolávají změny v dalších oblastech*“ (Šauerová, 2016, str. 13). Období dospívání tedy primárně komplikuje to, že u každého se biologické změny do chování promítají jinak a v odlišném pořadí. S biologickým zráním současně přichází i velké množství nápadných psychických a emočních změn, které lze charakterizovat vznikem pudových tendencí a nalézáním způsobu jejich uspokojení. (Langmeier, 2006)

Jak je již výše zmíněno, toto období je doprovázeno velkými změnami, jak fyziologickými, tak emočními. Hammanová (2014) zmiňuje, že k tomuto tématu bezpochyby patří i pojem sexualita. V tomto období dochází k prohloubení sexuální identity. Dále uvádí, že v tomto věku nejsou jedinci na sexuální život ještě plně připraveni, ale objevují se první známky sebepoznávání. Upozorňuje na fakt, že se zde se objevuje rozdíl v pohledu na sexualitu z hlediska pohlaví. Dívky si většinou hojně sdělují své zážitky a první pocity zamilovanosti. Při předávání těchto poznatků je zde riziko, že dívka, která je nezkušená, se pustí do sexuálního chování rychleji, aby dohnala své vrstevnice. Porovnává postoj dívek a chlapců, přičemž uvádí, že dívky obecně k prvním sexuálním zážitkům přistupují spíše jako k projevu lásky a emoce, která jim někde chybí. Chlapci oproti dívkám začínají spíše se sebeuspokojováním, které přináší různé fantazie.

Poslední výzkumy, které se zabývají sexualitou u mladistvých odhalují, že za posledních 15 let, se výrazně nesnížil věk prvního sexuálního styku u chlapců, ale pouze u dívek. Průměrný věk prvního sexuálního styku je v ČR kolem 17. roku. (Uzel, 2016)

V neposlední řadě je třeba konstatovat, že pokud hovoříme o vývoji a přeměně jedince z dítěte na dospělého, je nutné dodat, že velkou roli v tomto období hrají také socializační činitelé. Podle Langmeira (2006) dochází v tomto období opuštění závislosti na rodičích a vznikají nové vazby s vrstevníky. Vznik a rozrůstání sociální sítě jedince je nezbytně nutné k pozdějšímu převzetí základních manželských či rodičovských rolí.

1.1 Socializační činitelé v období dospívání

1.1.1 Rodina

Základní citovou jistotu, bezpečí při všech událostech a útočiště, ke kterému se dítě může uchýlit v situacích ohrožení či bolesti, to vše by podle Langmeiera (2006) měla zajistit rodina. Ten se ve své publikaci zabývá také tím, co rodina pro jedince signalizuje v období puberty. Říká, že dochází k emancipaci od rodiny. Čím lepší jsou vztahy v rodině, tím jednodušší je celý tento proces. Tvrdí, že proces je nezbytně nutný pro osobní zrání a pozdější přebírání rolí v dospělém životě. Avšak i v rodinách, kde jsou vztahy nekonfliktní, není uvolňování pravidel vždy snadné. Popisuje, že mnoho rodičů, zejména pak matky, mají s tímto vývojovým úkolem problém, protože dochází k pocitům ztráty. Dítě se stává nezávislým a ony mají pocit nepotřebnosti.

Šimíčková s Čížkovou (2010) uvádí, že dochází ke střetu dvou tlaků, které výrazně ovlivňují dospívajícího. Jedinec v sobě nese konflikt, jestli na rodičích stále být závislý, nebo se osamostatnit. Shodují se na tom, že tyto dva motivy vyvolávají zmatek. Upozorňují, že zde nejvíce záleží na postoji rodičů k nově vzniklému chování. Pokud rodiče podpoří své dítě v samostatnosti a hledání sama sebe, rozvíjí tím jeho nezávislost a odpovědnost. Když budou rodiče setrvávat v autoritativním postoji, tedy nenechají jedince vyjádřit své názory, stěžují pak schopnost seberozvoje a potlačení nezávislosti, což může později vést ke vzniku rizikového chování.

1.1.2 Vztahy s přáteli a vrstevníky

V tomto věku tráví jedinec nejvíce času se svými vrstevníky. Ti se vzájemně ovlivňují ať už jde o názory, postoje či samotné chování. Dochází zde k odpoutání závislosti na rodičích a připoutání a vzniku závislosti na vrstevnících, kteří mají jedinci uspokojit hned několik potřeb (např. potřebu nové zkušenosti). Se vznikem nových vazeb přichází i postavení v dané skupině. V tomto případě je důležitá oblíbenost, která vzniká na základě přátelského chování či smyslu pro humor. Oblíbený jedinec má ve společnosti mladých dobré postavení. Popularita je jedním z největších činitelů mezi pubescenty. Sami si díky tomu mezi sebou vytvářejí pravidla, která určují chování, které je přijatelné a které už není. Vzniká hierarchie. Problém nastává ve chvíli, kdy jedinec není vrstevníky akceptován, a snaží se tak na sebe upozornit mnohdy velmi špatným způsobem, který může vést ke vzniku rizikového chování (Vágnerová, 2021).

2 Pojem rizikové chování

Rizikové chování je relativně novodobý pojem, který se ve společnosti začal využívat teprve před pár lety. Zároveň je tímto pojmem nahrazen pojem sociálně patologický jev, který je spojován se jménem anglického sociologa Herberta Spencera (Skopalová, Janiš, 2017).

Definic pro pojem rizikové chování existuje celá řada. Pan Miovský (2015) ve své publikaci říká, že rizikovým chováním je takové chování, v jehož důsledku prokazatelně dochází k nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik jak už pro jednotlivce, tak pro společnost. S téměř totožnou definicí přichází i Stonišová s Hegerovou (2012).

Rizikové chování je zároveň popisováno jako předstupeň vzniku potencionální sociální patologie. Záleží tedy na jedinci samotném, do jaké míry zvládne své projevy chování ovládat, či je naopak podcení (Jedlička, 2015).

Macek (2013) chápe toto chování jako chování, které nepřímo ústí ke zdravotnímu či psychosociálnímu poškození jedince, jiných osob, prostředí či dokonce majetku.

2.1 *Teorie vzniku rizikového chování*

Sobotková (2014) ve své publikaci uvádí, že pokud hovoříme o rizikovém chování, neměli bychom opomenout jeho teorie. Tyto teorie obecně shrnul Fisher a Škoda (2014) do tří základních kategorií. Prvním typem je teorie biologicko-psychická, která hledá přímou souvislost mezi chováním a charakterem jedince. To má být ovlivněno genetikou, tělesnou stavbou a hormony. Říkají, že tato teorie se odráží od toho, co bylo již řečeno v dávných dobách. Typickým příkladem je teorie rozeného zločince, která říká, že zločinecké zaměření lze identifikovat podle tělesných predispozicí, zejména pak podle tvaru lebky. Druhou teorií je teorie sociálně psychologická. Ta se zaměřuje primárně na psychickou stránku jedince. Vysvětluje tedy rizikové chování jako důsledek vlastností, které má jedinec v sobě. Zaměřuje se na vliv charakteru a temperamentu na jednotlivá riziková chování. V neposlední řadě ve své publikaci zmiňují teorii sociologickou, která je zaměřena zejména na vliv společenského prostředí na osobnost jednotlivce a tím i možnou příčinu vzniku rizikového chování.

2.2 *Příčiny vzniku rizikového chování u pubescentů*

Ač to zní trochu paradoxně, Sobotková (2014) ve své publikaci uvádí, že i když je rizikové chování chováním nebezpečným, je nedílnou součástí osobnostního rozvoje. Říká, že většina pubescentních jedinců alespoň jednou prožije nějakou formu rizikového chování. Ve většině případů toto chování odchází s narůstajícím věkem a nepřekračuje hranici trestného činu. Do této míry ho tedy můžeme považovat za chování funkční, protože v daných momentech napomáhá jedinci se sebeidentifikací.

Machová s Kubátovou (2016) se přiklání k názoru, že za vznik rizikového chování mohou už některé rizikové faktory z dětství. Jedná se především o zanedbávání či zneužívání dítěte, ztrátu v rodině či chronické onemocnění v rodině (jak fyzické, tak psychické). Zmiňují, že v dospívání jsou to pak faktory jako nízká sebedůvěra či sebeúcta. Postoj, který zaujímají, je jednoduše definovatelný. Tvrdí, že největší příčinou vzniku rizikového chování je převaha rizikových faktorů nad ochrannými. Mezi takové faktory řadí dobré vztahy v rodině, zdravý a normální vývoj v dětství či dobré vztahy s vrstevníky.

Krejčová (2011) se přiklání k názoru, že za příčinu rizikového chování může do jisté míry potřeba experimentovat. To odůvodňuje prvním kontaktem s návykovými látkami, začátky sexuálního života apod. Říká, že v tomto případě je důležité nikoli zakazovat, ale spíše edukovat o této problematice.

Další pohled se přiklání k tomu, že rizikové chování je značně podmíněno také vlastními představami jedince. Tyto představy mohou být podnětem pro vznik vrstevnických skupin, které si začnou vytvářet vlastní postoj na život. Tento postoj se ovšem nemusí shodovat s normami dané společnosti a je tedy považován za rizikový. Toto se děje nejčastěji u jedinců, kteří postrádají výchovné vzory a vytvářejí si tak vlastní pravidla, protože byli ponecháni v nepříznivé sociální situaci. Největším mínusem této problematiky je fakt, že společnost se této skupině mládeže dostatečně nevěnuje a nemá zájem o to ji vychovávat (Langer, 1994).

2.3 *Typy rizikového chování*

Jak je již výše několikrát zmíněno, období dospívání je jednou z nejdůležitějších životních etap. Toto období je obdobím změn, ať už fyziologických, tak psychických. Jedinec si formuje vlastní identitu a s tím přichází i potřeba experimentů a riskování. Dále se zde objevuje jistá snaha o napodobení dospělého chování, což může mít pozitivní i negativní dopad (Sobotková, 2014).

Siegel (2016) ve své publikaci vysvětluje 4 základní charakteristiky, které vznikají změnami v mozku, a které mohou být jednou z příčin výskytu rizikového chování. Zabývá se jak negativy, tak také pozitivy.

- Vyhledávání nového – zde lze jako výhodu vnímat otevřenost jednotlivců ke změnám či nacházení nových způsobů řešení při daných situacích. Nevýhodou potom může být přehlížení nežádoucích negativních důsledků či přehnaná impulsivita.
- Sociální zapojení – výhoda je v tomto případě více než jasná. Jedinci touží po navazování nových vztahů, což vede k rozvoji sociálního zapojení. Nevýhodou je izolace od vrstevnické skupiny, která může zapříčinit výskyt rizikového chování.
- Zvýšená emoční intenzita – protipóly v této charakteristice jsou definovány jednoduše. Pokud jedinec cítí pozitivní emoci, prožívá jí velmi silně, což zapříčiňuje životní elán. Někdy se však jedinci nechávají svými emocemi unášet, což může vést k náladovosti a nestálosti.
- Tvůrčí objevování – jedinci rozvíjejí své schopnosti a kreativitu, což může být z druhého pohledu vnímáno také jaké „tápání“, které může vést ke krizi identity.

Podle Blatného, Jelínka a Hrdličky (2016), kteří se ve své studii zabývají přímo typologií rizikového chování, je důležité vnímat, zda je rizikové chování přítomné celoživotně, či je limitováno pouze do období dospívání. S touto teorií, která patří Moffitové (1995), pracují ve své studii. Pokud hovoříme o rizikovém chování v dospívání, definují ho spíše jako vývojový úkol jednotlivce, díky kterému je utvářena jeho osobnost.

S jednou z nejdůležitějších typologií v oblasti rizikového chování přicházejí ve své publikaci Csémy a Hammanová (2014), kteří díky jeho projevům definují 3 nejvýraznější kategorie:

- Zneužívání návykových látek
- Projevy v psychosociální oblasti (sem patří zejména agresivita, provokativní a vzdorovité chování, patologické lhaní, útoky z domova, ničení majetku či drobné krádeže)
- Projevy v reprodukční oblasti (předčasná sexualita, časté střídání partnerů, nechráněný pohlavní styk apod.)

S touto typologií také přinášejí možné možnosti prevence. Spíše než zakazování určitého chování a jednání je podle nich efektivnější dítě poučit o možných rizicích a zajistit prevenci.

Hrušková a kol. (2018) se ve své publikaci odpichují od jiné typologie. Popisují zde rozdělení do čtyř skupin podle Gullone a Robinsona a to následovně:

- Chování orientované na hledání vzrušení – toto chování zahrnuje projevy, které obsahují nějakou, pro jedince atraktivní, výzvu. Do této kategorie lze zařadit například projevy sexuality.
- Nezodpovědné chování – do této kategorie řadíme takové aktivity, které s sebou nesou velkou řadu zdravotních či sociálních rizik. Tyto aktivity nejsou společností akceptované. Řadíme sem např. užívání návykových látek.
- Rebelie – Tento typ chování lze shrnout jako chování, které zapříčiňuje pocity nezávislosti a svobody. V malé míře není nijak škodlivé, a spíše utváří osobnost jedince
- Antisociální rizikové chování – poslední kategorií je kategorie antisociálního rizikového chování, které má oproti rebelii vysoké riziko poškození jednotlivce a má tendenci výrazného společenského dopadu. Řadíme sem například šikanu.

3 Zneužívání návykových látek jako druh rizikového chování

3.1 Závislost

S pojmem návyková látka je propojen pojem závislost. Nešpor (2013, str. 10) ji ve své publikaci definuje podle Mezinárodní klasifikace nemocí. Ta říká, že: *„Je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání některé látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší mnohem větší přednost než jednání, kterého si dříve cenil více.“*

Podle Státního zdravotnického ústavu (2022) představuje pojem závislost trvalý a dlouhodobý vztah k některé látce, činnosti, osobě či věci. Je zde vysvětleno, že závislost přichází postupně a tiše a když jí člověk propadne, postupně si přestane uvědomovat rizika, která jsou se závislostí propojená a dochází k poškození zdraví a narušení společenských vztahů.

Protože se tato práce soustředí na věkovou skupinu dospívajících, je třeba se zaměřit na závislosti v jejich věku. Nešpor (2013) se touto problematikou ve své publikaci zabývá a tvrdí, že je specifická právě tím, že se u dospívajících závislost vytváří podstatně rychleji než u dospělých. To, k čemu potřebuje dospělý většinou časový úsek v podobě let, stihne dospívající v řádce měsíců. Upozorňuje na riziko otravy u dospívajících, protože ti většinou s danou látkou nemají zkušenost a neví, jaké množství jim může ublížit. Říká, že návykové látky mají také schopnost narušování sítí mozkových buněk, proto jsou tito jedinci značně znevýhodněni.

3.1.1 Závislost na návykových látkách

Pojem návyková látka je doprovázen nespočetným množstvím definic a každý tuto problematiku může vnímat rozdílně. Vymezení nacházíme v odborných publikacích, článcích či právních předpisech. Pro lepší pochopení je v této práci využita definice podle zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „Zákon č. 40/2009 Sb.“), § 130: „*Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*“

3.1.1.1 Alkohol

Jednou z nejčastějších návykových látek, se kterou se dospívající jedinec setkává je alkohol. I když je alkohol v ČR legální až po 18. roce, Ministerstvo zdravotnictví ČR (2022) upozorňuje na fakt, že dítě se s alkoholem setkává mnohem dříve, cca kolem 12. roku. Baiden a kol. (2021) říká, že věk první konzumace alkoholu u mladistvých ovlivňuje hned několik faktorů, kterými jsou např. demografické faktory, rodinné vztahy či celkový psychický stav jedince.

Protože je Česká republika zemí s vysokou konzumací alkoholu, počet závislých k roku 2015 mohl přesahovat 300 000 (Kalina, 2015). Toto číslo je velmi nebezpečným právě kvůli postoji dospělých jedinců ke konzumaci alkoholu. Tento benevolentní přístup, ač nevědomky, formuje postoj nedospělého jedince (Machová, 2016).

Machová (2016) ve své publikaci uvádí, že první kontakt s alkoholem se objevuje kolem 14. – 15. roku jedince. Říká, že mladiství obecně konzumují alkoholu celkem vysoké dávky, zejména potom pivo. Zmiňuje, že v této kategorii jsou v popředí spíše chlapci, kteří se nebojí experimentovat s látkami, které jsou v jejich věku zakázané

Machová s Kubátovou (2016) se věnují pozornost hlavně postoji rodiče vůči konzumaci alkoholu u jejich dětí. Uvádějí, že v některých rodinách je téměř zvyklostí, že dítě dostává při výjimečných situacích sklenici alkoholu. Rodič si v této situaci neuvědomuje rizika, která tato nepravdělná konzumace může způsobit. U dítěte ani mladistvého neexistuje bezpečná dávka alkoholu.

Výzkumem nežádoucích účinků a konzumace alkoholu u mladistvých se zabývá ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), do kterého je Česká republika také zapojena. K roku 2019 se setkala s alkoholem 87,2 % dospívajících, jejichž věk se pohyboval kolem hraničních 15 let. Z tohoto výzkumu vyplývá, že téměř každý dospívající se s alkoholem setkal ještě dříve než v 15 letech. (ESPAD, 2019)

3.1.1.2 Tabák

Tabák je používaný název pro rostlinu *Nicotiana tabacum*, která je řazena do čeledi lilkovitých rostlin a po jejím sušení a dalším zpracování se využívá k výrobě tabákových pomůcek. Slouží tedy ke kouření, žvýkání, či šňupání a extrakci nikotinu z rostliny. (Wood, 2020)

Tabák jako takový se skládá ze 3 základních složek. První látkou je nikotin. Ten je považován za vysoce toxickou látku. Nikotin je psychotropní látka a řadíme ji mezi stimulanty. Je vysoce návykový, do oběhu těla se dostane za necelých 7 sekund od vdechnutí. Protože reakce mozku na nikotin je velmi rychlá, často se stává, že při prvním užití lidé pocítují závrať. Druhou látkou je dehet, což je hnědá látka, která pokud pravidelně kouříme, usedává v plicích a průdušnicích a způsobuje tak jejich ucpávání. Zároveň má schopnost obarvování, takže způsobuje i zažloutnutí zubů, nehtů či jazyka. Poslední látkou je oxid uhelnatý, který vzniká při hoření tabáku. Díky kouření se dostává do oběhu krve a brání tak jejímu normálnímu koloběhu. (Pešek, Nečesaná 2009).

Pokud hovoříme o formách tabákových výrobků, Kalina (2015) přichází s rozdělením na hořící a nehořící formy. Mezi hořící formy jsou řazeny především klasické cigarety, doutníky či dýmky. Oproti těmto stojí nehořící formy, které v posledních letech nabírají na popularitě. Mezi tyto formy patří elektronické cigarety, šňupací tabák či orální tabák (žvýkáci a porcovaný).

V České republice jsou tabákové výrobky považovány za druhou nejnávykovější látku hned po alkoholu. I přesto, že dochází postupem času k vytváření různých opatření, které mají zapříčinit omezení užívání tabákových výrobků, je tato návyková látka společensky tolerována. Výskyt kuřáků je stále velmi vysoký jak už u dospělých, tak u dětské populace. (Kachlík, 2011).

Turček (2003) ve své publikaci vyzdvihuje, že cigareta je ve většině případů první návykovou látkou, se kterou se dítě či mladistvý setkává a zkouší ji. Z tohoto důvodu je cigareta nebo celkově kuřáctví považováno za vstupní drogu. Od vyzkoušení první cigarety přecházejí většinou mladiství k experimentaci s alkoholem či k jiným návykovým látkám jako marihuana.

Nabízí se zde otázka, proč mladí lidé vůbec s kouřením začínají a jaká je příčina vzniku této závislosti v tak útlém věku. Pešek a Nečasová (2008) ve své publikaci navrhuje hned několik důvodů. Prvním a tím nejčastějším je image. Jednoduše se chtějí podobat svým vrstevníkům a vypadat nezávisle. Dalším důvodem je podle nich již výše zmíněná potřeba jít proti autoritě, tudíž to dělají, protože jim to rodiče zakazují. V neposlední řadě zmiňují, že mladistvý začíná s kouřením, protože kouří jeho rodiče či příbuzní a nezakazují mu to.

3.1.2 *Netolismus*

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace (2015) označuje netolismus je označení pro závislost na tzv. virtuálních drogách. Mezi tyto drogy spadá zejména závislost na počítačových hrách, sociálních sítích, internetových službách či virálních videích. Dále zmiňuje fakt, že dnešní generace se narodila do světa technologií, se kterými se zdá být vše mnohem jednodušší.

Kopecký (2011) přichází se stejnou definicí a tvrdí, že pokud je řeč o netolismu, je řeč o psychické závislosti. Netolismus dle jeho názoru lze tedy chápat jako závislost na procesu, který je podobný závislosti na látce. Jako největší problém vnímá hraní počítačových her, při kterých se dětem vytvářejí mnohem závažnější problémy než u dospělých jedinců. K hlavním příznakům řadí tzv. „FLOW“, kterou lze v této problematice chápat jako stav podobný transu při hraní dané hry. Dalším příznakem vznikající závislosti je podle něj vzpírání se rodičovským zákazům, neschopnost udržet časový limit vytyčený pro tuto činnost či zanedbávání jiných (např. školních) povinností za účelem dalšího hraní. Upozorňuje, že se vznikající závislostí dochází i k výskytu dalších rizik, jako tělesná (obezita) či psychologická a sociální (vyvolávání konfliktů, ztráta zájmu o okolní svět).

Tento závislostní proces ve své publikaci Skopalová s Krejčířovou (2007) dále rozdělují hned do několika podkategorií. První kategorií je závislost na virtuální sexualitě, čímž rozumíme závislost na konzumaci online pornografie. Druhou kategorií označují za závislost na virtuálních vztazích, která se projevuje přílišnou online komunikací, nadměrným používáním sociálních sítí či aplikacemi nebo webovými stránkami, které jsou určeny k seznamování. Do poslední kategorie řadí závislost na počítači, která je spojena se závislostí na hraní počítačových her.

3.1.3 Nomofobie

Tento pojem byl poprvé použit ve Velké Británii. V roce 2008 zde byl vytvořen průzkum za účelem toho zjistit, zda narůstající úzkostné poruchy mohou vznikat v důsledku nadměrného používání telefonu. Nomofobie je tedy anglický pojem, který se skládá ze 3 slov. „No-mobile-phobia“ v doslovném českém překladu pak strach z toho, že se jedinec někde ocitne bez mobilu. (Bhattacharya at kol., 2019).

K dnešní době mobilní telefony neodmyslitelně patří, problém však nastává, pokud jedinec na mobilním telefonu stráví několik hodin denně. V tomto případě lze mluvit o nelátkové závislosti, avšak k této problematice zatím neexistuje mnoho dostupných kvalitních zdrojů. Nomofobie je velmi úzce spojena s netolismem, protože v době chytrých telefonů leckdy jedinec ani počítač nepotřebuje. Sociální sítě se objevují v chytrých telefonech v rámci aplikací, které si každý může stáhnout ze snadno dostupných online obchodů. Nebezpečí virtuálního světa je tedy doslova na dosah ruky. (Fung, 2015).

4 Nejčastější typy rizikového chování ve školním prostředí

Jak je již v předchozích kapitolách řečeno, rizikové chování má několik podob. Tato kapitola bude zaměřena na rizikové chování v psychosociální oblasti. Podle Jessora (1991) se dospívající jedinec si díky těmto projevům chování často snaží vyřešit nějaké své aktuální obtíže, se kterými se neumí vyrovnat jinak. Tyto projevy mohou mít však mnohdy velmi vážné dopady. Apeluje ve své publikaci na společnost, která by se podle něj měla zapojit a zaměřit na alternativy, které by pro dotyčného zastávaly stejnou funkci, ale nebyly rizikové.

Vágnerová (2022) doplňuje, že problematika v psychosociální oblasti vzniká kvůli nedostatku přizpůsobivosti. V tomto případě se dle jejího názoru jedná o takové chování, které se odchyluje od norem socializace. Pod typy tohoto rizikového chování řadí zejména projevy agrese, záškoláctví, šikana a v posledních letech také kyberšikana, která je spojována s nebezpečím virtuálního světa.

4.1 Agrese a agresivita

Agrese a agresivita mají mnoho definic a neexistuje jedna jednotná. Někteří autoři dokonce neodlišují tyto dva pojmy, což by rozlišeno být mělo. Martínková (2015) definice, říká, že agresivita je pouze vnitřní postoj, pohled a vnímání jedince. Jedná se o schopnost organismu přizpůsobit se a mobilizovat vnitřní síly. Říká, že agresivita se projevuje agresí. Agresi tedy chápe jako přímé jednání jedince. Oproti němu stojí definice Černé et. al (2013), která definuje pouze agresi, a to jako záměrné chování vůči druhé osobě, jehož účelem je druhému ublížit.

Příčiny tohoto jevu jsou různé. Závisí zde na mnoha faktorech, kterými jsou vrozené dispozice, vlastní zkušenosti či bezprostřední podněty. Jak je již výše zmíněno, každý jedinec má v sobě určitou míru agresivity, avšak sklon k takovému jednání není stejný. (Vágnerová, 2014)

4.1.1 *Projevy agrese*

Samotná agrese má několik podob. Podle Martínka (2015) vždy stojí dva protichůdné typy proti sobě. Definuje tedy přímou a nepřímou agrese. U přímé agrese dochází k napadnutí oběti přímo povětšinou se to děje fyzicky, při nepřímé agresor volí jinou taktiku, záměrně poškozují majetek oběti. Dalšími projevy jsou dle Martínkova názoru nadávky a ponižování oběti, osočování, ve škole je častým projevem také pomlouvání. Projevy se zpravidla stupňují a z urážení a slovního ponižování, které je ve školách více než běžné, přechází agresor nejčastěji do fyzického bránění při dosahování cílů oběti, v neposlední řadě pak může přijít samotné napadení oběti.

4.2 *Záškoláctví*

Podle Petřišcové s Novákovou (2012) je záškoláctví, jinak také úmyslné chození za školu a zanedbávání vyučování, dalším projevem rizikového chování ve školním prostředí. Záškoláctví je dlouhodobým opakujícím se jevem, ke kterému dochází z mnoha různých důvodů jako je touha zkusit něco nového, strach z neúspěchu či útěk před šikanou. Důvodů je podle nich celá spousta. Upozorňují však, že pokud dítě tento jev opakuje déle než půlroku, jedná se o poruchu chování a měla by co nejdříve zasáhnout společnost, ve které se jedinec vyskytuje, jinak postupně ztratí respekt k autoritám a jevům, který vede k výskytu sociálně patologických jevů.

4.3 Šikana

V neposlední řadě je třeba v této problematice zmínit problematiku šikany a kyberšikany, protože s ní se jedinec ve školním prostředí v dnešní době setkává velmi často.

Janošová a Říčan (2010, str. 21) přicházejí s její jednoduchou definicí, říkají že „*Šikana je úmyslné ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit.*“ Tato definice je rozšířena o fakt, že se jedná o ubližování mezi takovými jedinci, kteří jsou ve stejném postavení. V rámci této bakalářské práce je tedy řeč o žácích. Mezi obětí a agresorem existuje vztah, oběť si je vědoma svého agresora, uvědomuje si jeho moc, bojí se ho.

Hutyrová a kol. (2013) definují šikanu jako násilné ponižující chování, které vzniká ve vztahu agresor – oběť. Agresor si vybere svou oběť, kterou je většinou bezbranný slabší jedinec, kterému se různých důvodů rozhodne záměrně ubližovat. Projevy šikany mají rozmanitý charakter. Jedná se hlavně o fyzické projevy (bití), psychické násilí (ponižování), nepřímou šikanu (pomlouvání oběti za jejími zády), či záměrné ničení předmětů oběti.

4.3.1 Agresor

Podle Koláře (2005) bývají agresori většinou egocentricky zaměřeni jedinci, kterým je empatie cizí. Z jejich pohledu je šikana jakousi „legrací“. Tvrdí, že nevnímají, že jejich jednání není správné, nemají pocity viny, nejsou schopni uvědomovat si, že ubližují ostatním. Pokud jsou potrestáni, cítí se povětšinou ukřivděně. Upozorňuje ve své publikaci také na to, že jejich nutkání k agresi a šikanování okolí je vyvoláno projekcí. Promítají do ostatních své vlastní postoje a sklony tzn. podezírají ostatní z toho, co sami dělají.

4.3.2 Oběť

Obětí bývá podle Černé a kol. (2013) často jedinec, který těžko zapadá do kolektivu, či je kolektivem přímo odmítán. Díky svým vlastnostem a osobnostním rysům, kterými jsou plachost, introvertnost, nedostatek sebevědomí apod., je takový jedinec agresorem často vnímán jako snadný cíl. Oběti většinou nemají moc přátel, tím pádem jsou zranitelnější a agresor se k nim snadněji dostane.

Často také agresor míří na jedince, který je nějakým způsobem odlišný. Ať se jedná o fyzickou odlišnost, nějaký handicap či obezitu, nebo o rozdílnost ze sociálního pohledu. Některé děti pocházejí ze sociálně znevýhodněných či ekonomicky slabších rodin. (Lovasová, 2006)

4.4 Kyberšikana

Tato kapitola je opět zaměřena na virtuální svět, protože tyto technologie, jak už je v této práci několikrát zmíněno, jsou nedílnou součástí dnešního světa.

Kyberšikanu jako takovou nelze zcela přesně definovat, ale Martínek (2015) ve své publikaci uvádí, že kyberšikana je zneužití technologií, v dnešní době hlavně chytrých telefonů, k činnostem, které probíhají online a jejich účel je vyvést někoho z míry. Tudíž se jedná o formu šikany.

Černá a kol. (2013, str. 42) charakterizuje kyberšikanu jako *„kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“*

Formy kyberšikany jsou různé. Řadí se sem primárně vydávání se za někoho jiného, krádež hesla oběti, kyberstalking, veřejné pomlouvání na sociálních sítích, vyloučení ze skupiny (např. třídní chatovací skupina na facebooku) a mnoho dalších. Každá forma kyberšikany oběti může velmi ublížit. Ať už se jedná o krádež profilu, na kterém se agresor vydává za oběť a může tak oběti způsobit problémy v sociálních vztazích, nebo přímá konfrontace oběti od agresora, která může vést k hádce na sociálních sítích, které jen přihlížejí další online uživatelé a oběti se tak snižuje sebevědomí (Smejkal, 2018).

5 Rizikové chování v oblasti reprodukčního zdraví

Sexualita je projevem lidské přirozenosti, patří mezi jednu ze základních fyziologických potřeb a je nedílnou součástí života každého jednotlivce. Díky lidské sexualitě jsou popsány způsoby, které každý člověk projevuje, cítí a provozuje. Zahrnuje různé aspekty lidského chování, které souvisí s rozmnožovací a pohlaví funkcí. Nedílnou součástí tohoto tématu je i láska, zamilovanost, partnerství, ale především pak pohlavní styk. (Koliba a kol., 2019)

Protože období dospívání je obdobím nových zkušeností, jeho nedílnou součástí je i sexuální chování. Toto chování je primárně podmíněno sexuálními emocemi, které se v tomto období nejvíce rozvíjejí. V tomto období dochází k první zamilovanosti, prvním láskám a prvním zkušenostem. (Weiss, 2010)

Podle Jonášové (2015) spadá pod rizikové sexuální chování hned několik druhů. Patří sem předčasné zahájení sexuálního života, tedy před 15. rokem života, přílišné sledování pornografie, zveřejňování erotických či promiskuitních fotek na internetu, či nechráněný pohlavní styk. Spilková (2013) toto rozdělení komentuje faktem, že je v ČR poměrně vysoké procento dětí, které opravdu zahajují sexuální život před 15. rokem života.

5.1 *Sexting*

Jedná se o jednu z novodobějších problematik, která má spojitost s rizikovým chováním ve virtuálním světě. Sexting, v češtině sextování, je definován jako „*elektronické rozesílání zpráv, fotek či videí se sexuálním obsahem.*“ Tato forma je u mladistvých velmi oblíbená a studie ukazují, že se často objevuje u dětí, které ještě nedosáhly 15. roku. (Kopecký, Kožíšek, 2015, str. 2)

Dítě často využívá tuto komunikaci při navazování „romantických“ vztahů a neuvědomuje si hrozbu, kterou s sebou sexting přináší. Sexting berou jako online formu flirtování, či upoutání pozornosti. (Kopecký, 2015).

5.2 *Sexuální výchova*

I přesto, že sexualita je velmi frekventované téma, v České republice je to stále řazeno mezi tabu témata. V rámci této problematiky se Koliba (2019) ve své publikaci vyzdvihuje fakt, že na základních školách by se měla sexuální výchova objevovat více, než je tomu teď. Smyslem tohoto předmětu je podat nezletilému informace, které později mohou zabránit např. projevení pohlavní choroby u jedince. Toto doporučení je především z toho důvodu, že dnešní svět má charakter zrychleného životního stylu, tudíž už u dětí mezi 13.-15. rokem dochází k prvním zkušenostem.

Dalším hlavním úkolem sexuální výchovy je seznámit mladistvé s prevencí nežádoucího otěhotnění. S tím souvisí dostatečné seznámení s různými formami antikoncepce. Dle výzkumů si sice ČR s věkem prvního pohlavního styku vede velmi uspokojivě (17,4), avšak každoročně se objeví procento těhotných čtrnáctiletých dívek. (Uzel, 2016)

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Cíl výzkumu a stanovené hypotézy

6.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem tohoto výzkumu je zjistit výskyt rizikového chování mezi žáky druhého stupně ZŠ Křemže. Dílčím cílem je zjistit nejčastější formu rizikového chování na již zmíněné ZŠ. Podnětem pro stanovení těchto cílů je zkušenost s výskytem rizikového chování, které může mít negativní dopad na pozdější život. Důvodem je eliminace rizikového chování na ZŠ Křemže v rámci následné spolupráce.

6.2 Hypotézy:

Dalším krokem po stanovení výše zmíněného cíle výzkumu bylo vytvoření odpovídajících hypotéz, kterými jsou:

H1: Pohlaví má vliv na výskyt rizikového chování u respondentů.

H2: Denní doba strávená na sociálních sítích souvisí se zahájením předčasného sexuálního života.

H3: Kombinace zkušenosti žáků s alkoholem i cigaretou má vliv na zahájení předčasného sexuálního života.

Dále byly stanoveny nulové hypotézy:

Hypotéza H1a

H0: Výskyt první zkušenosti s alkoholem se u žákyň a žáků ZŠ Křemže neliší.

HA: Výskyt první zkušenosti s alkoholem se u žákyň a žáků ZŠ Křemže liší.

Hypotéza H1b

H0: Výskyt první zkušenosti s cigaretou se u žákyň a žáků neliší.

HA: Výskyt první zkušenosti s cigaretou se u žákyň a žáků ZŠ Křemže liší.

Hypotéza H1c

H0: Zahájení předčasného sexuálního života nesouvisí s pohlavím žáků ZŠ Křemže.

HA: Zahájení předčasného sexuálního života souvisí s pohlavím žáků ZŠ Křemže.

Hypotéza H2

H0: Denní doba strávená na sociálních sítích nesouvisí se zahájením předčasného sexuálního života.

HA: Denní doba strávená na sociálních sítích souvisí se zahájením předčasného sexuálního života.

Hypotéza H3

H0: Kombinace zkušenosti žáků s alkoholem i cigaretou nemá vliv na zahájení předčasného sexuálního života.

H1: Kombinace zkušenosti žáků s alkoholem i cigaretou má vliv na zahájení předčasného sexuálního života.

6.3 Operacionalizace pojmů

Rizikové chování – Rizikové chování, je takové chování, v jehož důsledku prokazatelně dochází k nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik, které jsou nebezpečné jak pro jednotlivce, tak pro společnost (Miovský, 2015)

Alkohol – Hartl (2004, str.15) definuje alkohol jako *hypnosedativum s krátkodobým účinkem, které v malých dávkách zlepšuje náladu, odstraňuje úzkost a napětí a vyvolává euforii. Současně se však zhoršuje koordinaci pohybu a zpomaluje reakce.*

Cigareta – Cigareta je jedna z forem tabákového výrobku. Kalina (2015) tyto formy dále rozděluje na hořlavé a nehořlavé. Hlavní složkou cigarety je tabák je vysoce návykovou látkou, která se skládá ze 3 základních složek – nikotin, dehet a oxid uhelnatý. (Pešek, Nečasová, 2009)

Předčasný sexuální život – Zahájení sexuálního života před 15. rokem. (Jonášová, 2015).

Sociální síť – Online služba, která na základě registrace jedince vytváří jeho profil, pod kterým danou službu využívá. Služba se používá zejména k online komunikaci nebo sdílení fotografií či videí s dalšími uživateli. V současné době patří mezi nejčastější sociální sítě Instagram, Facebook a Tiktok (internetembezpečně.cz, 2018).

7 Metodika

7.1 Použitá metodika

Pro tento výzkum byla zvolena kvantitativní metoda zpracování dat. Sběr dat byl realizován prostřednictvím dotazovací metody, konkrétně pomocí anonymního dotazníku, který byl vytištěn a distribuován mezi žáky Základní školy Křemže. Podle Chrásky (2016) je osobní distribuce dotazníků nejlepším způsobem zadání. Uvádí, že respondentům lze pak snadněji vysvětlit nejasnosti a zodpovědět na otázky. Disman (2021) s Chráskou souhlasí a říká, že návratnost dotazníků při osobní distribuci je velmi vysoká.

Před distribucí výše zmíněného dotazníku byl získán informovaný souhlas od zákonných zástupců těchto žáků. V úvodní části dotazníku byli respondenti informováni o účelu výzkumu a byli ujištěni o anonymitě celého výzkumu. Dotazník byl sestaven celkem z 23 otázek, z nichž bylo 17 uzavřených a 6 polouzavřených. U polouzavřených měli respondenti možnost vybrat jednu z předem stanovených odpovědí, nebo v případě, že žádná z možností neodpovídala jejich odpovědi, mohli napsat svou vlastní. Otázky se týkaly témat jako jsou návykové látky, virtuální svět, šikana či zahájení sexuálního života.

Disman (2021) ve své publikaci uvádí, že dotazníkové šetření má hned několik výhod i nevýhod. Největší výhodou je dotazníkové šetření je technika, díky které získáváme obrovské množství dat od různých respondentů. Za negativní vlastnost dotazníků považuje vysoké nároky dotazníku na dotazující. Ti pak mohou na jim nepříjemné otázky odpovědět nepravdivě, či neodpovědět vůbec.

Sběr dat byl realizován během jednoho týdne v průběhu výuky občanské výchovy. Celkem se tohoto výzkumu účastnilo 93 žáků.

7.2 Výzkumný soubor:

Byl vytvořen výzkumný dotazník pro žáky 7., 8. a 9. tříd Základní školy Křemže, což představuje celkem 6 tříd. Celkový počet respondentů byl 93, z toho 45 dívek a 48 chlapců. Dotazníky byly distribuovány během vyučovacích hodin a shromážděno bylo 93 dotazníků, což znamená návratnost 100 %.

7.3 Etika výzkumu:

V rámci každého výzkumu je dle Hendla (2015) důležité dodržovat jisté normy etického chování. Ve své publikaci zmiňuje, že každý účastník výzkumu musí být předem seznámen se svými právy a s účelem daného výzkumu. V rámci tohoto výzkumu je nutné podotknout, že zkoumaným vzorkem byli nezletilí jedinci, tudíž pro jeho realizaci byl třeba písemný souhlas zákonných zástupců, kteří byli v souhlasu seznámeni s účelem výzkumu. Zároveň byli jak respondenti, tak zákonní zástupci ubezpečeni, že celý výzkum probíhá anonymní formou a je dobrovolný. Zákonní zástupci svým podpisem informovaného souhlasu potvrdili účast na výzkumu. Tyto podepsané souhlasy jsou nyní zapečetěny v obálce.

Celý výzkum a jeho následné zpracování se řídí dle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

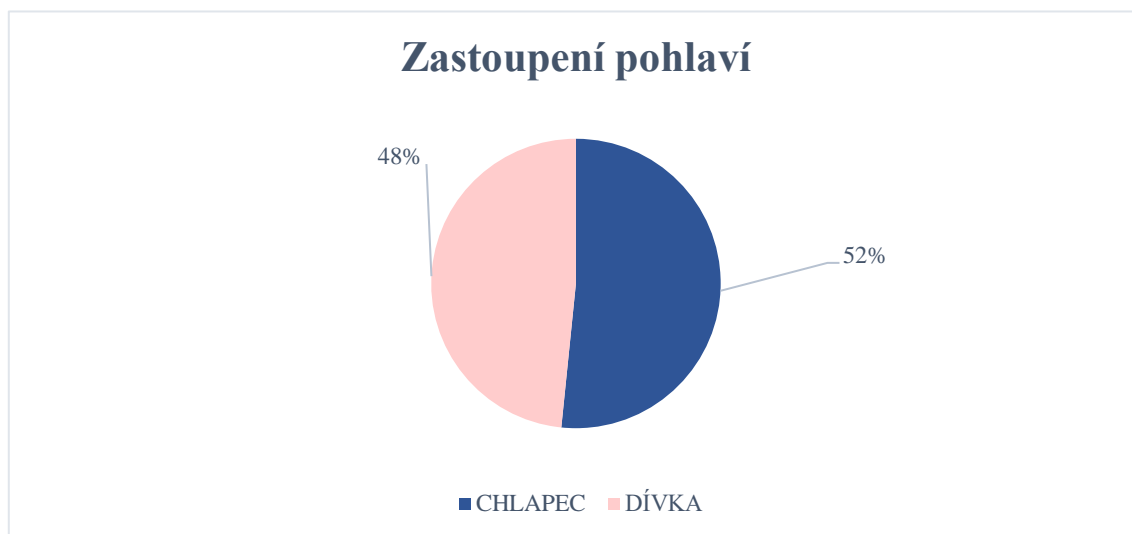
7.4 Vyhodnocení dat:

Data získaná z dotazníkového šetření byla vyhodnocena a následně zanalyzována prostřednictvím programu Microsoft Excel. Získané výsledky jsou znázorněny v rámci grafů, které slouží k přesnější orientaci ve výsledcích. Vyhodnocení dat je popsáno procentuálně.

Pro statistické ověření stanovených hypotéz byl také použit program Microsoft Excel.

8 Výsledky:

Výsledky dotazníkového šetření na ZŠ Křemže

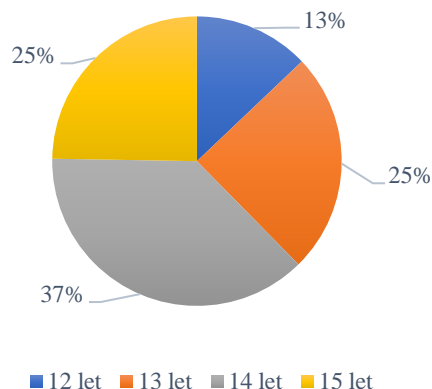

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 1 – Procentuální rozložení výzkumného souboru dle pohlaví

Na Základní škole ve Křemži byl proveden výzkum, kterého se účastnilo celkem 93 žáků. Výzkum tvoří celkem 45 (48 %) dívek a 48 (52 %) chlapců.

Zastoupení na základě věku

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 2 – Procentuální rozložení výzkumného souboru na základě věku

Druhý graf ukazuje zastoupení respondentů na základě věku. Největší zastoupení mají v tomto výzkumu čtrnáctiletí, kterých je 35 (37 %). Nejméně zastoupenou skupinou jsou zde dvanáctiletí. Jejich účast na výzkumu je v počtu 12 (13 %). Patnáctiletí a třináctiletí mají v práci stejné zastoupení a vyskytují se zde v počtu 23 (25 %)

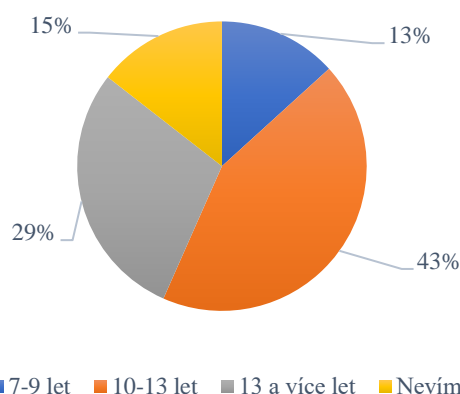

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 3 – Procentuální rozdělení respondentů podle zkušenosti s alkoholem

První část dotazníkového šetření byla zaměřena na zkušenosti s návykovými látkami. V prvním bloku byli respondenti dotazováni na zkušenosti s alkoholem. Z celkového počtu 93 respondentů, odpovědělo 83 (89 %) z nich, že s alkoholem, již zkušenosti mají. Negativně odpovědělo pouze 10 (11 %) respondentů.

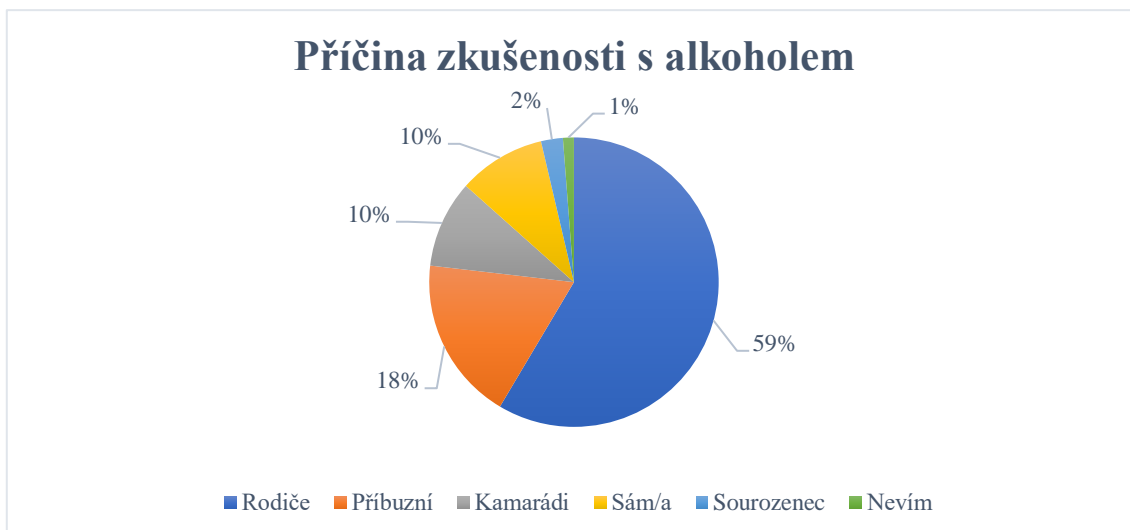
Věk první zkušenosti s alkoholem

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 4 – Procentuální zastoupení věku první zkušenosti s alkoholem

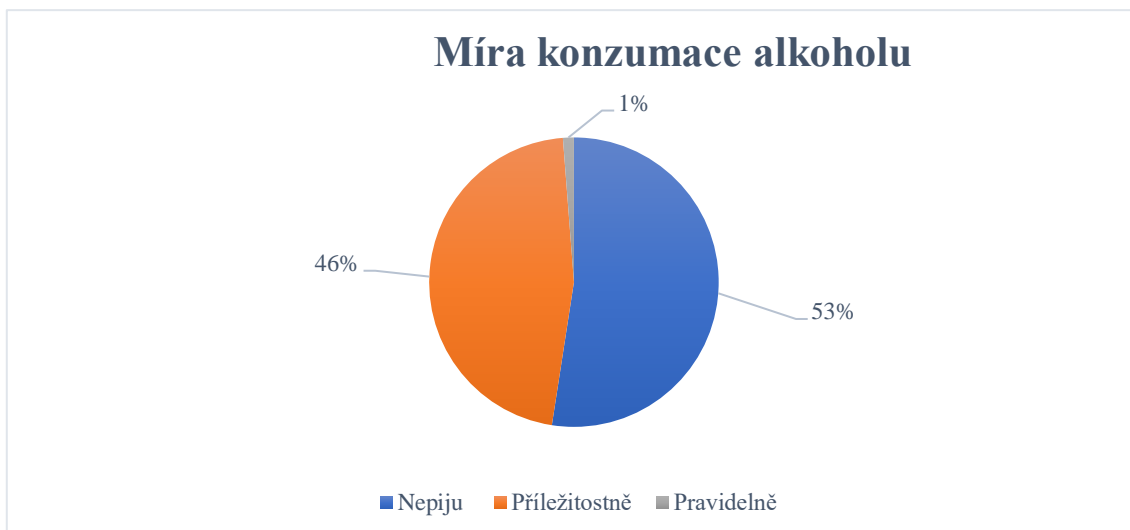
Na tuto otázku zodpovídali pouze respondenti, kteří v otázce č. 3 odpověděli kladně. Z celkového počtu 83 respondentů, odpovědělo na tuto otázku 36 (43 %) z nich, že první zkušenost s alkoholem měli už ve věku 10-13 let. Druhou nejčastěji zvolenou možností byla skupina 13 a více let, tuto možnost zvolilo 24 (29 %) respondentů. Možnost 7-9 let při první zkušenosti s alkoholem zvolilo celkem 11 (13 %) respondentů. 10 (15 %) respondentů z celkového počtu 82 si svou první zkušenost s alkoholem nepamatuje.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 5 – Procentuální zastoupení vnějšího okolí respondenta při první zkušenosti s alkoholem

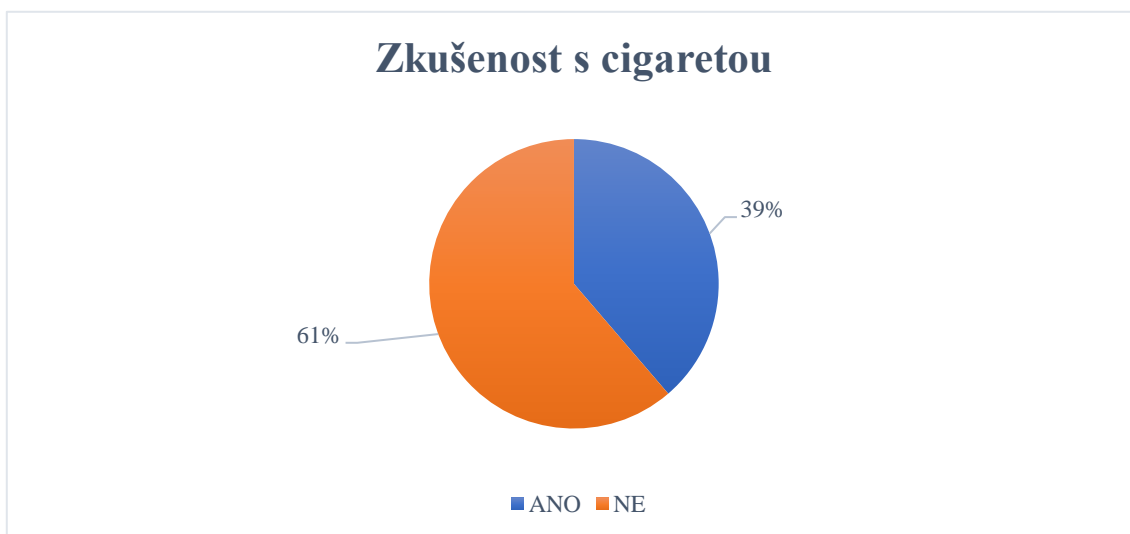
Výše znázorněný graf ukazuje, že nejčastěji respondentům alkohol nabízejí rodiče, protože tuto odpověď zvolilo celkem 48 žáků (59 %). Druhou nejčastější odpovědí jsou pak příbuzní -15 (18 %). První alkoholovou zkušenost s kamarády zažilo celkem 8 respondentů (10 %) a 8 respondentů odpovědělo, že první zkušenost s alkoholem prožili sami. (10 %). Pouze jeden žák zvolil možnost nevím.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 6 – Míra konzumace alkoholu

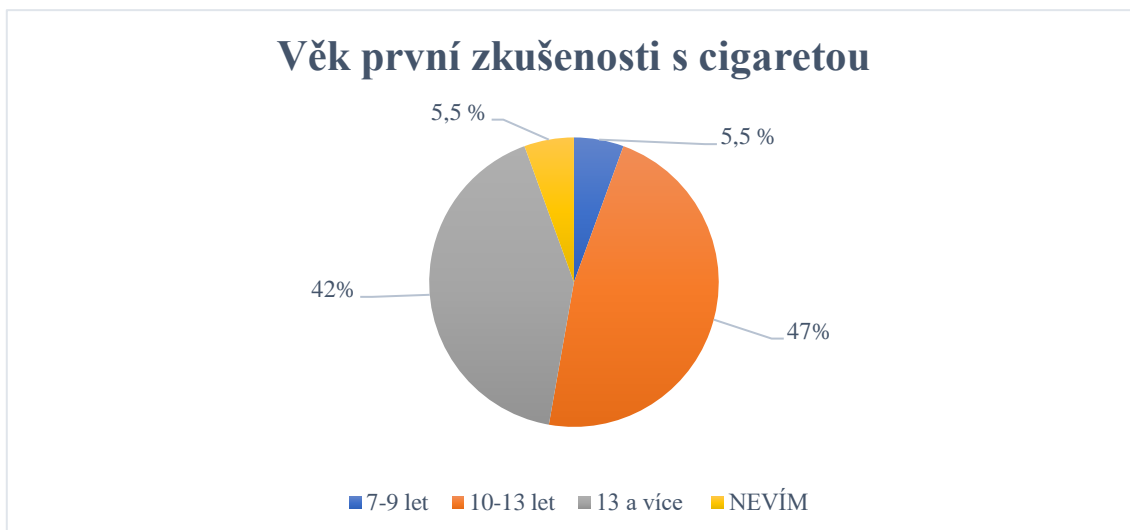
Na poslední otázku opět odpovídali jen ti žáci, kteří mají s alkoholem zkušenost. Možnost „nepiju“ zvolilo celkem 43 (53 %) respondentů. Příležitostně pije celkem 38 (46 %) žáků. Pravidelně konzumuje alkohol pouze jeden respondent.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 7 – Procentuální rozdělení respondentů podle zkušenosti s cigaretou

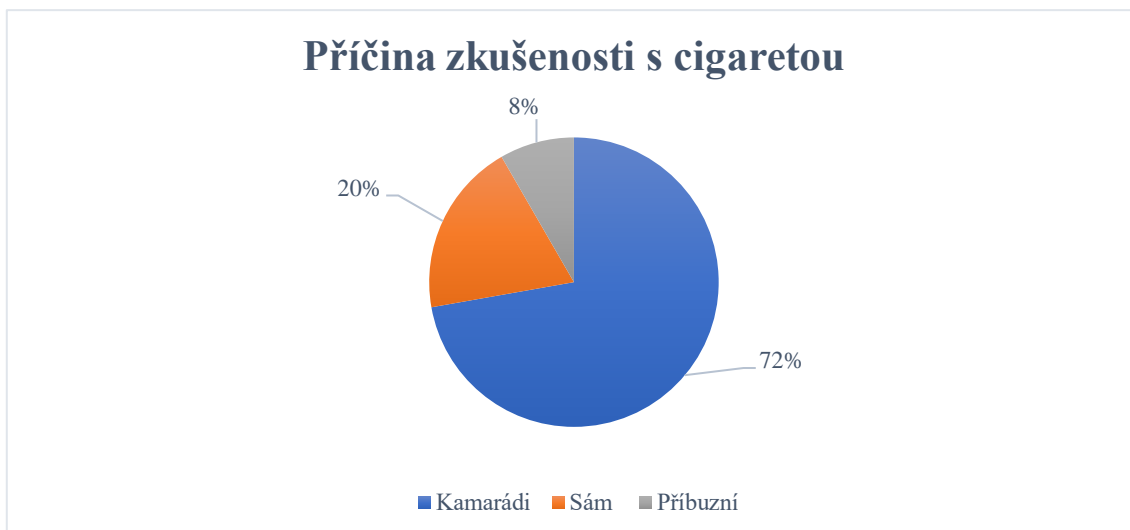
Druhá oblast dotazníkového šetření se týkala zkušenosti s cigaretou. Celkem 57 (61 %) odpovědělo, že s cigaretou zkušenost nemají. Zbýlých 36 (39 %) s cigaretou zkušenost má.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 8 – Procentuální rozdělení na základě věku první zkušenosti s cigaretou

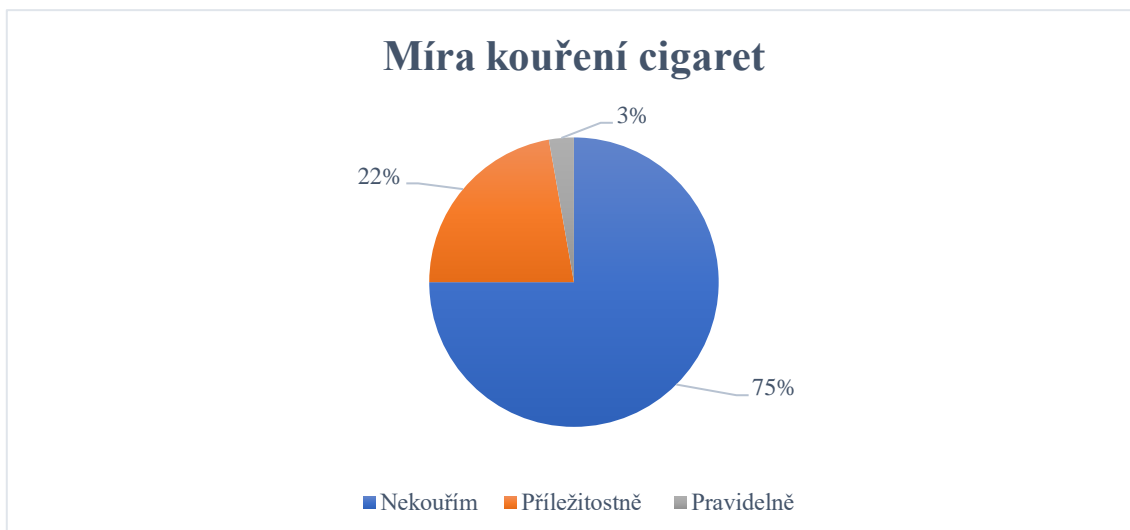
Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří v předchozí otázce zodpověděli, že mají zkušenost s cigaretou. Odpovídalo celkem 36 respondentů, což tvoří 39 % z celkového počtu. Nejčastěji zvolenou odpovědí byla možnost 10-13 let, tu zvolilo 17 (47 %) respondentů. Možnost 13 a více let zvolilo 15 (42 %) žáků. 2 respondenti (5,5 %) odpověděli, že svou první cigaretu zkusili už ve věku 7-9 let.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 9 –Procentuální zastoupení vnějšího okolí respondenta při první zkušenosti s cigaretou

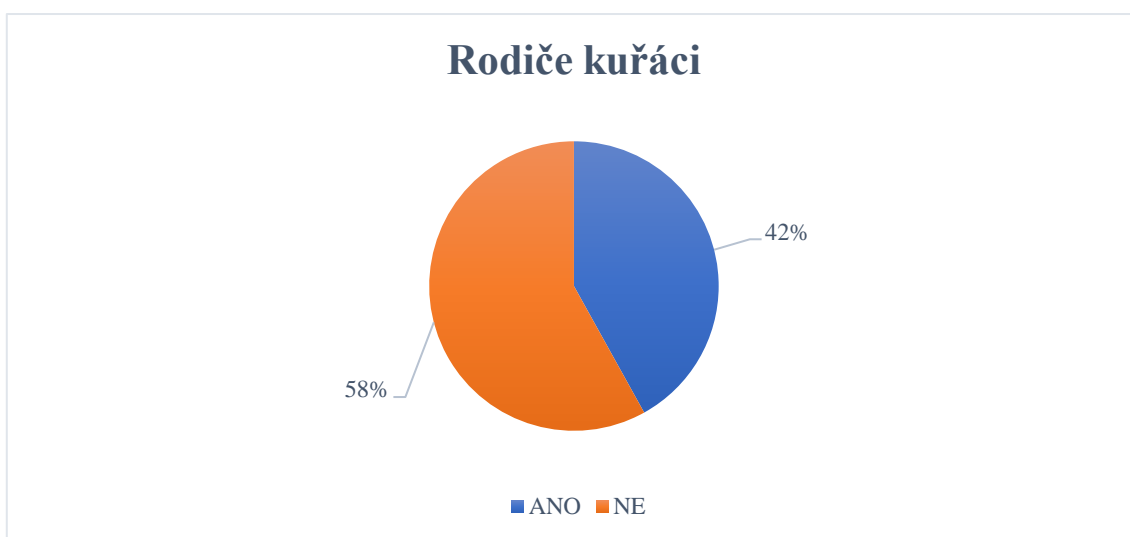
Na tuto otázku opět odpovídali pouze žáci, kteří mají zkušenost s cigaretou. Výše zmíněný graf ukazuje, že respondentům nejčastěji cigaretu nabízejí jejich kamarádi, popř. vrstevníci. Tuto možnost zvolilo celkem 26 (72 %) respondentů. 7 (20 %) respondentů si svou první cigaretu obstaralo samo. Ostatní příbuzní nabídli cigaretu 3 (8 %) respondentům. V dotazníku byla také možnost rodiče a sourozenci. Tuto možnost nezvolil žádný respondent.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 10 – Míra kouření cigaret

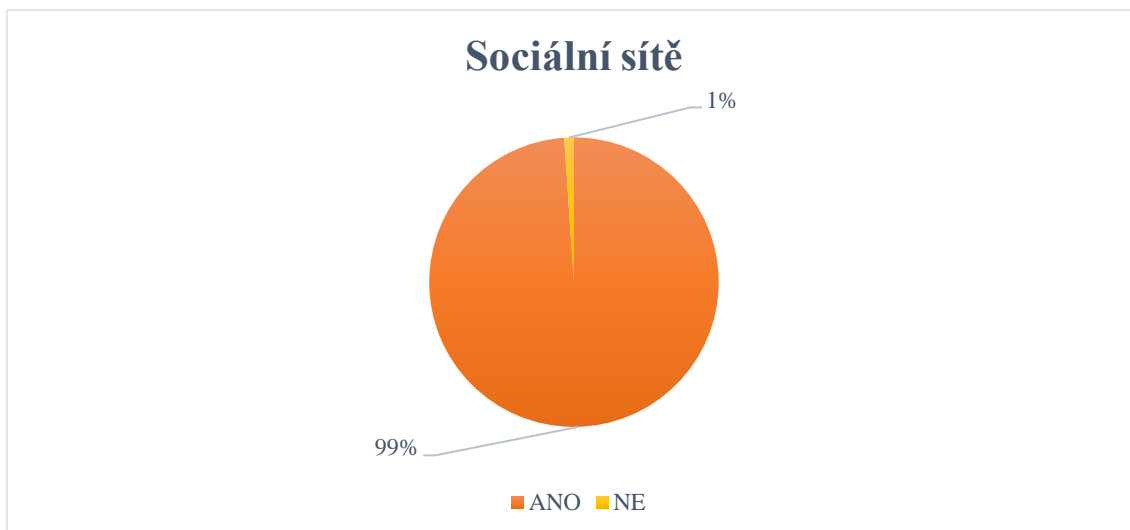
Tento graf opět znázorňuje odpovědi respondentů, kteří mají zkušenost s cigaretou. Nejčastěji volili respondenti odpověď nekouřím. Tu zvolilo 27 (75 %) z nich. Pouze jeden respondent (3 %) odpověděl, že kouří cigarety pravidelně. 8 respondentů (22 %) kouří pouze příležitostně.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 11 – Procentuální zastoupení rodičů kuřáků/nekuřáků

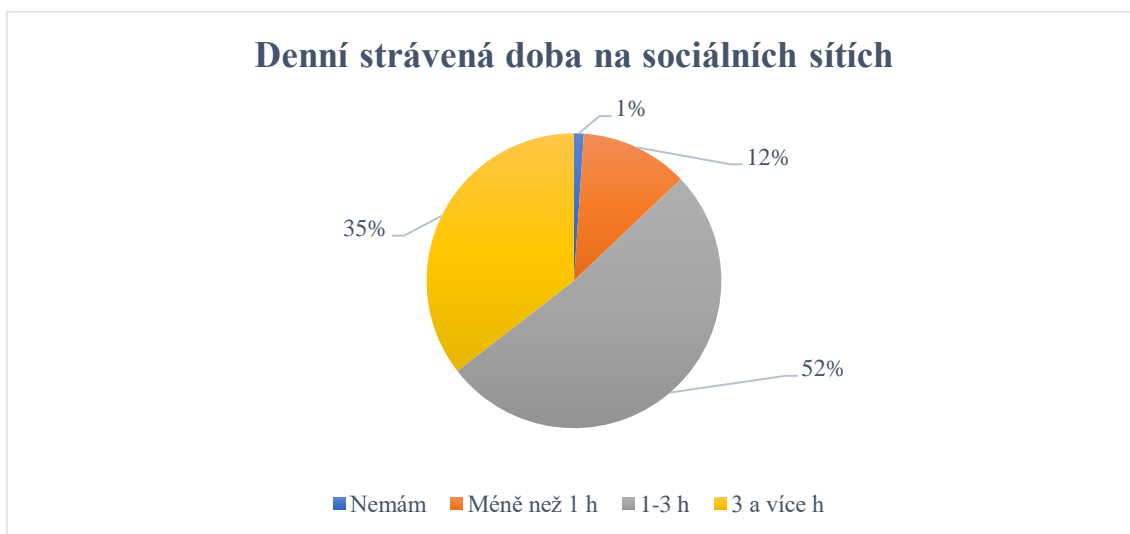
Výše znázorněný graf ukazuje, v jakém zastoupení jsou rodiče respondentů kuřáci, či nekuřáci. 39 (42 %) žáků odpovědělo, že má doma rodiče, kteří kouří. Zbýlých 54 (58 %) vyrůstá v nekuřáckém prostředí.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 12 – Procentuální zastoupení respondentů dle používání sociálních sítí

Třetí oblast dotazníkového šetření byla zaměřena na virtuální svět a jeho používání. Výše znázorněný graf ukazuje, že z celkového počtu 93 žáků, 92 (99 %) používá sociální síť. Pouze jeden žák sociální síť nepoužívá.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 13 – Procentuální zastoupení respondentů dle denní doby strávené na sociálních sítích

Graf 13 ukazuje denní dobu, kterou respondenti stráví na sociálních sítích. 48 (52 %) žáků tráví na sociálních sítích 1-3 hodiny denně. 33 (35 %) používají sociální síť více než 3 hodiny denně. Méně než 1 hodinu tráví na sociálních sítích pouze 11 (12 %) respondentů. Jeden respondent nemá sociální síť.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 14 – Procentuální zastoupení žáků, kteří byli za školou

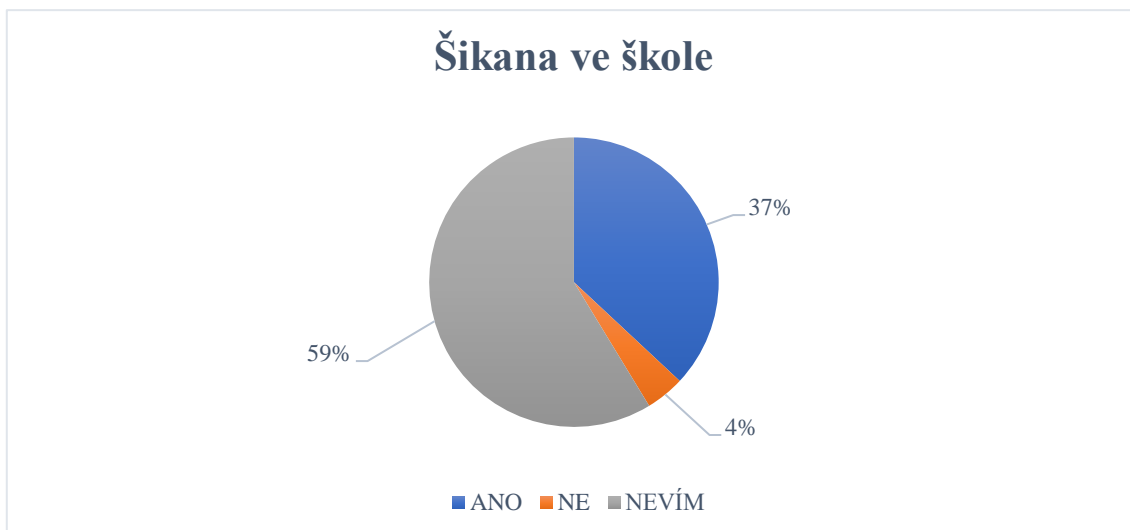
Graf 14 ukazuje, že pouze 6 respondentů (6 %) bylo někdy za školou. 87 (94 %) tuto zkušenost nikdy neprožilo.

Tabulka 1: Důvody záškoláctví

Důvody	Počet
Nechtělo se mi na hodinu	4
Není mi dobře ve třídě	2
Psali jsme test a já jsem to neuměl/a	0

Zdroj: vlastní výzkum

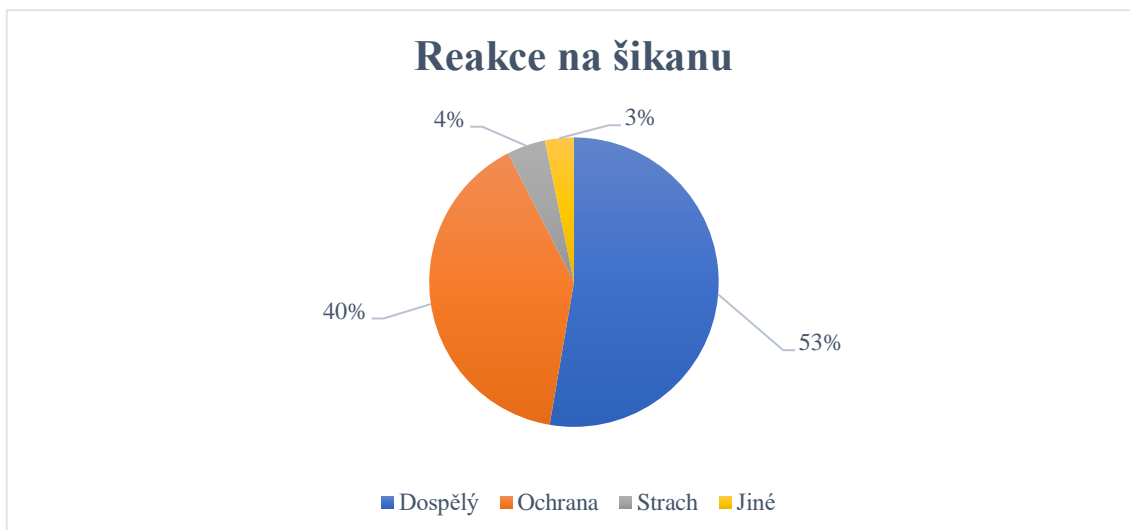
Tabulka 1 zobrazuje důvody záškoláctví u respondentů, kteří ve předchozí otázce odpověděli, že byli za školou. 4 respondenti byli za školou, protože se jim nechtělo na výuku. Dva respondenti odpověděli, že se ve třídě necítí dobře, a proto nepřišli. Žádný z respondentů nebyl za školou kvůli testu, na který se nenaučil.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 15 – Povědomí o šikaně na ZŠ

Výše zobrazený graf odkazuje na povědomí žáků o šikaně na ZŠ Křemže. 54 (59 %) respondentů neví o tom, že by šikana na škole při jejich studiu byla. 34 (37 %) tvrdí, že šikana se na ZŠ Křemže objevila. Pouze 4 (4 %) tvrdí, že šikana se na škole při jejich studiu nikdy neobjevila.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 16 – Reakce na šikanu

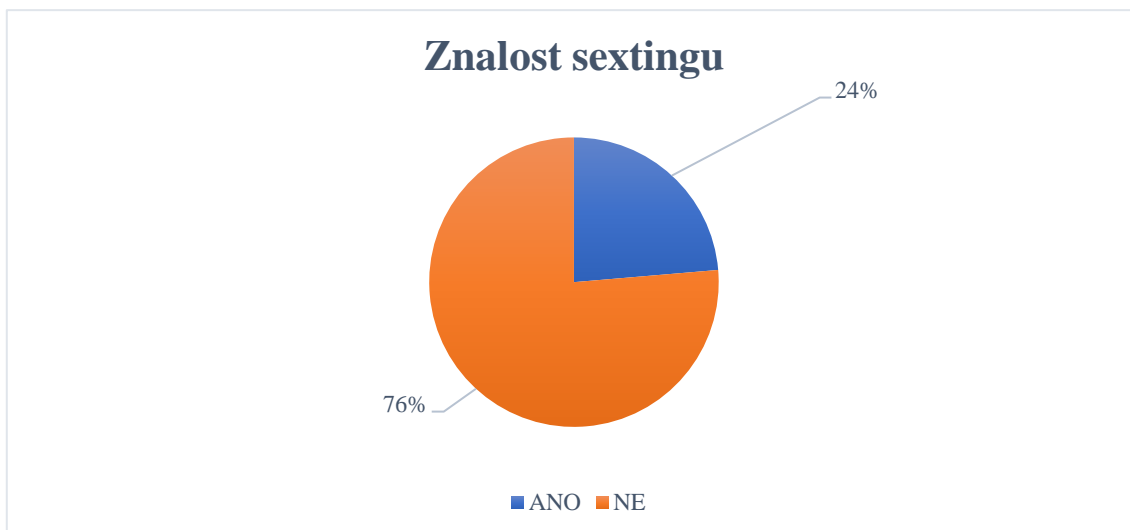
Graf 16 zobrazuje jednotlivé reakce, kterými je možné v případě šikany zasáhnout. Nejčastěji zvolenou možností byla u respondentů pomoc od dospělého. Ta byla zvolena 49 (53 %) respondenty. Reakci v podobě ochrany zvolilo celkem 37 (40 %) respondentů. 3 respondenti zvolili možnost Jiné a popsali svou reakci. Všichni tři tyto respondenti zároveň v předchozí otázce odpověděli, že šikanu ve škole viděli.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 17 – Zahájení sexuálního života

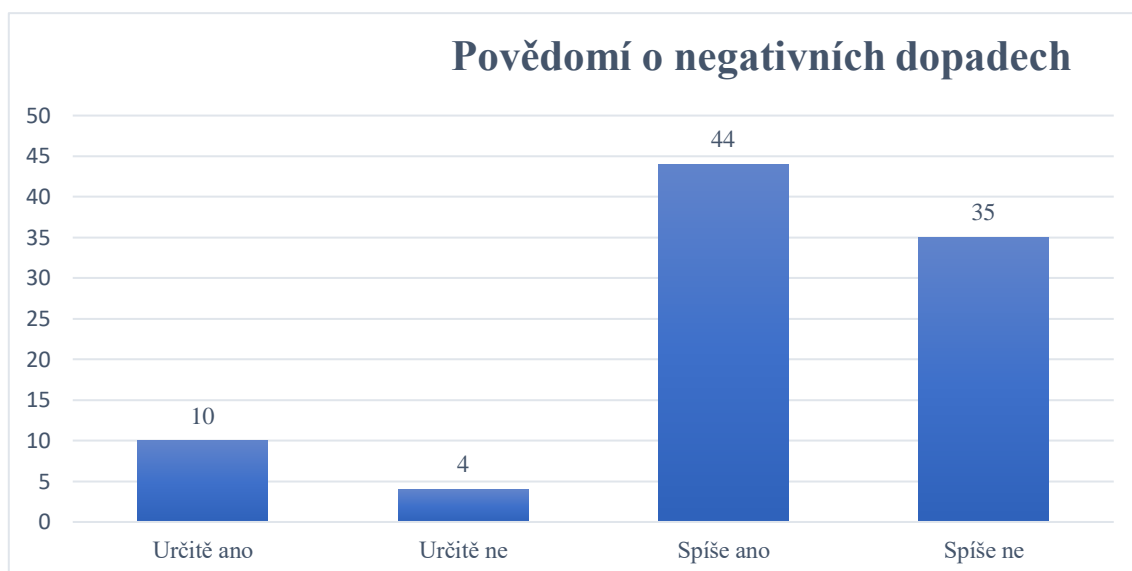
Poslední oblast dotazníkového šetření byla zaměřena na předčasný sexuální život respondentů. Z celkového počtu 93 žáků, odpovědělo 14 (15 %), že sexuální život již zahájili. Zbýlých 79 (85 %) zatím sexuálně nežije.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 18 – Znalost pojmu „SEXTING“

Graf 18 zobrazuje povědomí respondentů o znalosti a problematice sextingu. Pouze 22 (24 %) má povědomí o tom, co sexting znamená. Zbýlých 71 (76 %) neví, co sexting značí. V dotazníku byla zároveň vytvořena doplňující otázka o sexuální výchově na ZŠ. Protože zde byly odpovědi zmatečné, byla kontaktována výchovná poradkyně, která potvrdila, že sexuální výchova je součástí občanské výchovy v 8. třídě.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 19 – Povědomí o negativních dopadech rizikového chování

Poslední otázka dotazníkového šetření byla směřována na povědomí žáků o negativních dopadech rizikového chování. 44 (47 %) žáků zvolilo možnost „spíše ano“, díky které tvrdí, že jsou ve škole dostatečně informováni o negativních dopadech. 35 žáků, kteří zvolili odpověď „spíše ne“ naopak říká, že o negativních dopadech nejsou dostatečně informováni.

9 Statistické vyhodnocení dat

Pro statistické vyhodnocení získaných dat byl využit program Microsoft excel. Hypotéza č. 1 byla zkoumána v závislosti podílu zkušenosti s jednotlivými typy rizikového chování (ANO/NE) na pohlaví (muž/žena). Testována byla za pomoci 2x2 kontingenční tabulky, která byla následně vyhodnocena chí-kvadrát testem nezávislosti. Hypotéza č. 2 byla zkoumána v závislosti denní doby strávené na sociálních sítích v souvislosti se zahájením předčasného sexuálního života. Testována byla pomocí 3x2 kontingenční tabulky, která byla následně také vyhodnocena pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti.

Hypotéza č. 3 byla zkoumána v závislosti kombinace zkušenosti žáků s alkoholem a cigaretou na zahájení předčasného sexuálního života. Pro tuto hypotézu byla nejdříve zhotovena tabulka, ve které je zobrazena kombinace výše zmíněných problematik. Následně byla zhotovena kontingenční tabulka 2x2, ve které je zobrazena závislost této kombinace na zahájení předčasného sexuálního života. Hypotéza byla testována pomocí chí-kvadrát testu.

Rozhodnutí o platnosti hypotéz bylo vyhodnoceno na základě výsledku statistického testu, který je přepočtený na dosaženou hladinu významnosti 5 %.

9.1 Testování hypotéz

H₀: Výskyt první zkušenosti s alkoholem se u žákyň a žáků ZŠ Křemže neliší.

H_A: Výskyt první zkušenosti s alkoholem se u žákyň a žáků ZŠ Křemže liší.

Kontingenční tabulka 2 - Zkušenost s alkoholem

Chí kvadrát p hodnota - 0,437	ANO		NE		Celkový součet
		%		%	
Muž	44	92	4	8	48
Žena	39	87	6	13	45
CELKEM	83		10		93

zdroj: vlastní výzkum

Zkušenost s alkoholem uvedlo 39 dívek (87 %) a 44 (92 %) chlapců. Za pomoci chí-kvadrát testu byla zjištěna hladina významnosti s ohledem na desetinná místa $p = 0,437$. Hodnota hladiny významnosti je vyšší než stanovená hladina 0,05. Alternativní hypotéza se nepotvrzuje a nulovou hypotézu nelze zamítnout. Na hladině významnosti 0,437 nebyl prokázán rozdíl mezi zkušeností s alkoholem na základě pohlaví.

H0: Výskyt první zkušenosti s cigaretou se u žákyň a žáků neliší.

HA: Výskyt první zkušenosti s cigaretou se u žákyň a žáků ZŠ Křemže liší.

Kontingenční tabulka 3 – Zkušenost s cigaretou

Chí kvadrát p hodnota - 0,145	ANO	%	NE	%	Celkový součet
	Muž	22	46	26	54
Žena	14	31	31	69	45
CELKEM	36		57		93

zdroj: vlastní výzkum

Zkušenost s cigaretou uvedlo 14 (31 %) dívek a 22 (46 %) chlapců. Za pomoci chí-kvadrát testu byla zjištěna hladina významnosti s ohledem na desetinná místa $p = 0,145$. Hladina významnosti je tedy vyšší než stanovená 0,05. Alternativní hypotéza se nepotvrzuje a nelze zamítnout hypotézu nulovou. Na hladině 0,145 nebyl prokázán rozdíl v závislosti pohlaví na zkušenosti s cigaretou.

Kontingenční tabulka 4 – Zahájení sexuálního života

Chí kvadrát p hodnota - 0,475					
	ANO	%	NE	%	Celkový součet
Chlapec	6	13	42	87	48
Dívka	8	18	37	82	45
CELKEM	14		79		93

zdroj: vlastní výzkum

Zahájení sexuálního života potvrdilo 8 (18 %) dívek a 6 (13 %) chlapců. Pomocí chí-kvadrát testu byla zjištěna hladina významnosti s ohledem na desetinná místa $p = 0,475$. Hladina významnosti je tedy vyšší než stanovená hladina 0,05. Alternativní hypotéza se nepotvrzuje a nelze zamítnout nulovou hypotézu. Na hladině 0,475 nebyl prokázán rozdíl v závislosti pohlaví na zahájení předčasného sexuálního života.

H0: Denní doba strávená na sociálních sítích nesouvisí se zahájením předčasného sexuálního života.

HA: Denní doba strávená na sociálních sítích souvisí se zahájením předčasného sexuálního života

Kontingenční tabulka 4 – Zahájení sexuálního života v závislosti na denní době strávené na sociálních sítích

chí kvadrát p= 0,76					
	ANO	%	NE	%	Celkový počet
Méně než 1 h	1	7	10	13	11
1-3 h	7	50	41	53	48
3 a více h	6	43	27	34	33
Celkem	14		78		92

zdroj: vlastní výzkum

Zahájení sexuálního života v závislosti na době strávené na sociálních sítích se týkalo především respondentů, kteří již sexuální život zahájili. V souvislosti s ostatními respondenty, kteří sexuální život nezačali a používají sociální sítě se však opět zamítla alternativní hypotéza. Hladina významnosti s ohledem na desetinná čísla byla zjištěna $p = 0,76$. Hladina významnosti je tedy výrazně vyšší než stanovená 0,05. Nelze v tomto případě zamítnout nulovou hypotézu. Na základě tohoto výsledku nelze potvrdit, že denní doba strávená na sociálních sítích má vliv na zahájení předčasného sexuálního života.

H0: Kombinace zkušenosti s alkoholem i cigaretou nemá vliv na zahájení předčasného sexuálního života.

HA: Kombinace zkušenosti s alkoholem i cigaretou má vliv na zahájení předčasného sexuálního života.

Kontingenční tabulka 5 – Kombinace zkušenosti alkoholu i cigarety v závislosti na zahájení předčasného sexuálního života

		Zahájení sexuálního života				Celkový součet
		ANO	%	NE	%	
chí kvadrát p= 0,002						
Zkušenost alkohol ANO		14		69		83
Kouření	ANO	11	13	23	28	34
	NE	3	3	46	55	49
CELKEM		14		69		83

zdroj: vlastní výzkum

Poslední stanovená hypotéza byla vytvořena na základě kombinace zkušenosti se dvěma návykovými látkami. Jako podmínka pro následující zpracování, byla vybrána zkušenost s alkoholem. Na základě toho byli do statistických výpočtů zahrnuti jen žáci, kteří s alkoholem zkušenost mají. Takových žáků se ve výzkumu objevilo celkem 83. Testování následující hypotézy bylo testováno za pomoci chí-kvadrát testu závislosti. V tomto případě šlo o zkušenost s cigaretou u žáků, kteří již konzumovali alkohol, na zahájení předčasného sexuálního života. Hladina významnosti s ohledem na desetinná místa činila 0,002. Hladina významnosti je tak nižší než stanovená hladina. Potvrzuje se alternativní hypotéza a zamítá se hypotéza nulová. Na základě tohoto výsledku se potvrzuje, že respondenti, kteří mají zkušenost s alkoholem i cigaretou, zahajují předčasný sexuální život dříve než respondenti s negativní odpovědí.

10 DISKUZE

Téma rizikového chování je významným tématem v dnešní společnosti. Z důvodů negativních dopadů tohoto chování ať už na jedince samotného, tak na společnost, by této problematice měla být věnována zvýšená pozornost. Dle mého názoru je informovanost o tomto druhu chování významná právě na základních školách, protože lze poučit dospívající jedince o celkovém nebezpečí, které chování může přinášet.

Jako hlavní cíl této práce bylo stanoveno zjištění výskytu rizikového chování na vybrané základní škole. Pro tento cíl byli vybráni respondenti ve věku 12.-15. let, protože v tomto věku jsou projevy tohoto chování nejčastější. Za dílčí cíl je v práci stanoveno zjistit, jaká je nejčastější forma rizikového chování. Práce se také zabývá tématem vlivu pohlaví na jednotlivá riziková chování. Posledním zájmem této práce bylo zjištění propojenosti jednotlivých typů rizikového chování na typy jiné.

Pro tyto cíle byl zvolen sběr dat pomocí kvantitativního výzkumu. Respondentům byly při hodinách občanské výchovy rozdány dotazníky anonymního charakteru. Anonymita byla zvolena především proto, že některé otázky byly postaveny osobněji. Tento výzkum potřeboval co nejpřesnější sebraná data, a pokud by dotazník neprobíhal anonymně, či by byla zvolena jiná metoda, mohlo by dojít k nepravdivým odpovědím respondentů na základě studu, či strachu z prozrazení. Před zahájením celého dotazníkového šetření byly žákům rozdány také informované souhlasy, které bylo nutné předat zákonným zástupcům, aby i ti byli s výzkumem seznámeni a mohli rozhodnout, zda se daný potenciální respondent bude výzkumu účastnit.

Celého výzkumu se účastnilo 93 žáků Základní školy Křemže z celkem 6. tříd. Jako velké pozitivum je v práci vnímáno velmi vyrovnané zastoupení dívek a chlapců. Výzkum pracuje s 45 dívkami a 48 chlapci. Tyto téměř shodné počty zastoupení jednotlivých pohlaví utvářejí přesnější výsledky v jednotlivých problematikách, kterými se práce zabývá.

První část dotazníkového šetření byla věnována obecnějším informacím, které se týkaly již výše zmíněného pohlaví, věku a třídy. Nejvyšší zastoupení v tomto výzkumu mají čtrnáctiletí. Zastupují 37 % z celkového výzkumného vzorku. Pro tuto práci je věk kolem 14. roku života nejlepší, protože Brix et al. (2018) ve své studii uvádí, že pubertální chování se projevuje nejvíce mezi 13.-14. rokem.

Po základních informacích, které byly z dotazníku zjištěny, následovala oblast dotazníku zaměřená na zkušenost s alkoholem. Pozitivní odpověď zvolilo z celkového počtu 93 žáků 83 z nich. Tento počet mě velmi překvapil, protože téměř 90 % z respondentů má zkušenost s konzumací alkoholu. Toto procentuální zastoupení je velmi podobné zastoupení ve výzkumu ESPAD (2019), ve kterém se řešila stejná problematika a 87,2 % respondentů účastněných v tomto výzkumu potvrdilo zkušenost s alkoholem. Nejčastěji se s alkoholem setkali kolem 14. - 15. roku. V tomto výzkumu je věk první zkušenosti s alkoholem ještě o něco nižší, nejčastěji mezi 10.-13. rokem života. Aktivně však alkohol konzumuje pouze jeden respondent z celého výzkumu a 38 respondentů příležitostně. Věk příležitostných konzumentů se pohybuje nejčastěji mezi 14.-15 rokem. Tento věk ve své publikaci vyzdvihuje i Machová (2016).

Machová s Kubátovou (2016) zároveň uvádějí, že nejčastěji mladistvým alkohol dají ochutnat rodiče. Většinou se tak děje při zvláštních příležitostech. Rodiče si neuvědomují žádné riziko a tento benevolentní přístup může být nebezpečný, protože neexistuje bezpečná dávka alkoholu pro mladistvého. Výzkum této práce teorii částečně potvrzuje, protože 59 % respondentů uvedlo, že poprvé se s alkoholem setkali právě díky rodičům, kteří jim dali ochutnat. Další 18 % uvádí, že se k alkoholu dostali díky ostatním příbuzným. Dle mého názoru jsou rodiče významnou jednotkou při výchově mladistvého jedince a měli by si uvědomovat rizika, která může tato „nevinná“ ochutnávka alkoholu způsobit. Na druhou stranu nestojím za názorem, že by rodiče v žádném případě neměli dítěti alkohol v dané míře nabídnout. Pokud bude daná situace pod kontrolou a rodič poučí své dítě o možných nebezpečích, které konzumace může přinést, může být takto vzniklá situace mnohem příjemnější než situace, kdy dítě bude konzumovat alkohol o samotě či ve společnosti vrstevníků a nebude dostatečně poučeno o nepříjemnostech, které může tato návyková látka přinést.

Na základě výsledků, které přinesla první oblast dotazníkového šetření, lze konzumaci alkoholu dle mého názoru považovat za jeden z typů rizikového chování na ZŠ Křemže. Na základě vyhodnocení hypotéz, zda má na tuto problematiku vliv také pohlaví, bylo zjištěno, že na této ZŠ pohlaví při konzumaci alkoholu nehraje roli.

Druhá oblast sběru dat byla zaměřena na zkušenosti s cigaretou. Ač Turček (2003) tvrdí, že ve většině případů je cigareta první návykovou látkou, kterou mladistvý zkusí, žáci ZŠ si v této oblasti vedou mnohem lépe než v s alkoholem. Cigaretu zkusilo jen 36 respondentů z celkového počtu 93. Na základě tohoto výsledku lze vyvrátit Turčkovu teorii o cigaretě jako první návykové látce. V návaznosti na tuto problematiku byla žákům položena otázka, která měla za úkol zjistit, jaký mají momentální postoj ke kuřáctví. 75 % z těch, kteří cigaretu zkusili, odpovědělo, že momentálně nekouří. Někteří dokonce v dotazníku mimo podanou otázku psali, že jim chuť cigarety nevyhovuje. 8 žáků uvedlo, že cigaretu příležitostně užívají. V celém výzkumu je pouze jediný respondent, který cigarety kouří pravidelně.

Protože na následující otázku v této oblasti, která se zabývala tím, kde si respondenti svou první cigaretu obstarali, odpovědělo 72 % těch, kteří mají zkušenost, že ji sehnali právě díky kamarádům, lze zde najít určitou propojenost s teorií, se kterou přichází Pešek s Nečasovou (2008). Ti tvrdí, že nejsilnějším důvodem, proč mladiství mají potřebu tuto návykovou látku zkusit, je právě image. Chtějí se podobat svým vrstevníkům, určitým způsobem se jim vyrovnat, a proto zkoušejí. Zároveň mě v tomto případě opět zajímala závislost pohlaví na této zkušenosti. Z vypočtených statistických výsledků jsem zjistila, že ač cigaretu zkusilo více chlapců než dívek, výsledek není nijak významný, a z toho důvodu není možné tvrdit, že pohlaví má zde vliv na kuřáctví u mladistvých. Z těchto výsledků usuzuji, že problematika kuřáctví se na ZŠ Křemže sice vyskytuje, ale nevyznačuje se jako rizikově problémová. Netroufám si tvrdit, že jedinci, kteří kouří pravidelně či příležitostně, nespádají do rizika, ale pokud na problém nahlížíme statistickým pohledem, v tomto ohledu respondenti z drtivé většiny ohrožení nejsou.

Třetí část výzkumu se zabývala problematikou nomofobie a netolismu. Jedná se o závislost na virtuálním světě, do kterého řadíme zejména počítačové hry, sociální sítě apod. Centrum prevence rizikové virtuální komunikace (2015) varuje před rizikem tvorby závislosti na virtuálním světě. Tvrdí, že dnešní mladiství jsou touto problematikou přímo pohlceni, protože se narodili do světa technologií. Se stejnými obavami přichází i Kopecký (2011), který se zabývá problematikou tzv. „FLOW“, která dítěti způsobuje stavy transu a neschopnosti soustředit se na jiné aktivity.

Protože jsem netolismus ještě před začátkem výzkumu považovala za nejrizikovější, tyto výsledky mě zajímaly nejvíce. Na otázku, zda mají respondenti sociální sítě, odpovědělo 92 z 93 dotazovaných kladně. To by v dnešním světě ani nebylo překvapením, ale následující otázka, která se týkala denní doby strávené na těchto sítích, mě znepokojila. 48 respondentů odpovědělo, že na sociálních sítích stráví denně 1-3 hodiny. 33 respondentů uvedlo, že na sociálních sítích tráví více než 3 hodiny denně. Nebezpečí sociálních sítí je v tomto případě tedy více než viditelné. Potvrzuje se zde tedy tvrzení od Centra prevence rizikové virtuální komunikace (2015) a dle mého názoru je u více než 50 % respondentů vytvořena nelátková závislost. Nemohu si dovolit toto tvrdit se stoprocentní jistotou, protože bych musela ve svém výzkumu více rozvést tuto problematiku a vytvořit navazující otázky, ale i bez nich vnímám tato čísla jako obrovská.

Na základě čísel, které přinesla tato výzkumná oblast, lze považovat trávení času na sociálních sítích jako velmi rizikové. Na základě výsledků, které porovnávám s první oblastí, jež se týkala alkoholu, si troufám říct, že problematika této nelátkové závislosti je ještě mnohonásobně závažnější. Zkušenost s alkoholem vnímám spíše jako experimentování a zkoušení něčeho nového, jak ve své publikaci zmiňuje Seigel (2016). Oproti tomu stojí výše zmíněný virtuální svět, u kterého vnímám riziko, na něž upozorňuje Nešpor (2013), který ve své publikaci řeší problematiku závislostí. V případě této bakalářské práce se riziko týká rychlejšího vzniku závislosti u mladistvých, kteří nejsou schopni ji uhlídat.

Ve čtvrté části dotazníkového šetření je pozornost věnována rizikovému chování, které může z různých důvodů vznikat přímo ve školním prostředí. V první řadě byla řešena problematika šikany. Ve výzkumu bylo zjištěno, že 59 % respondentů si neuvědomuje, nebo neví, že na škole nějaká šikana vznikla. 37 % říká, že šikana se na škole objevila.

Tuto problematiku by bylo vhodné dále rozvést a prozkoumat více, např. za pomoci rozšíření otázek v dotazníkovém šetření. Šikana je celkem těžce identifikovatelný jev, který začíná a končí mezi vztahem agresor-oběť. Černá a kol. (2013) říká, že nejčastějšími oběťmi jsou ti, kteří se nějakým způsobem odlišují od většiny. Ať už kvůli vizuální rozdílnosti, nebo rozdílnosti vlastností. Na základě těchto orientačních výsledků si nedovolují vytvořit závěry, ale myslím si, že pokud téměř 40 % žáků odpovědělo kladně, měla by této problematice být věnována větší mnohem pozornost. Druhá část této výzkumné oblasti se věnovala tématu záškoláctví. Kladně na tuto problematiku odpovědělo pouze 6 žáků. Nejčastěji udaným důvodem byla odpověď „nechtělo se mi na hodinu“. Nebyla zde zjištěna riziková forma, protože u těchto respondentů šlo spíše o jednorázovou záležitost.

Další oblastí, které byla ve výzkumu věnována pozornost, je oblast reprodukčního zdraví, která je propojena se zahájením sexuálního života. Spilková (2013) tento jev komentuje tím, že poměrně velké procento dnešních dětí zahajuje sexuální život ještě před 15. rokem. Jonášová (2015) tuto problematiku doplňuje o poznatek, že z důvodu dnešního virtuálního světa, mají mladiství snadný přístup např. k pornografii. Ve své publikaci zmiňuje, že velmi rizikové je i rozesílání fotek či zpráv s erotickým kontextem. Kopecký (2015) shrnuje tyto jevy do jednoho jediného – SEXTING. Podle něho dnešní mladiství tuto formu komunikace považují za romantickou, ale neuvědomují si riziko zneužívání. Na základě těchto teorií byla v dotazníkovém šetření položena otázka, zda jedinci zahájili sexuální život před 15. rokem. Z celkového počtu 93 má tento zážitek za sebou 14 z nich.

Protože Uzel (2016) se k této problematice vyjadřuje se slovy, že v posledních 15 letech se ve výzkumech potvrdilo, že věk prvního sexuálního styku snižuje pouze u dívek, a nikoliv u chlapců, zajímalo mě, jestli má pohlaví vliv na zahájení předčasného sexuálního života i na ZŠ Křemže. Po statistickém vyhodnocení se tento vliv projevil jako nevýznamný. Dívčí zastoupení sice činí 57 %, ale na základě výpočtu zde nebyl zaznamenán významný rozdíl. Na ZŠ Křemže lze tedy Uzlova slova vyvrátit.

Kopeckého (2015) slova o propojenosti virtuálního světa a předčasné sexuality jsem ve svém výzkumu také krátce zkoumala. Za tímto účelem jsem vytvořila hypotézu, díky které jsem měla zjistit, zda na zahájení předčasného sexuálního života má vliv doba strávená na sociálních sítích. Očekávala jsem kladný výsledek, který by potvrdil Kopeckého teorii, výsledek ovšem vyšel nevýznamný. Zahájení předčasného sexuálního života žáků na ZŠ Křemže má tedy jiné vlivy, než vliv virtuálního světa. Zároveň jsem Kopeckého teorii aplikovala na všechny žáky pomocí otázky „*Rozumíš pojmu sexting?*“ Kladné odpovědi se mi dostalo pouze od 22 žáků, zbytek o sextingu nemá žádné povědomí, nebo pojem nikdy neslyšel.

Předčasnou sexualitu vnímám jako jedno z největších rizik, se kterými se nedospělý jedinec může setkat. Existuje jich celá řada např. pohlavní nemoci, nechráněný pohlavní styk či nechtěné těhotenství. Určité zkreslení v tomto ohledu vnímám také z důvodu, že výzkumu se účastnili také dvanáctiletí a třináctiletí, u kterých předčasná sexualita nepotvrdila.

V poslední části jsem se snažila najít propojenost mezi jednotlivými typy rizikových chování. Za tímto účelem byla vytvořena kombinace zkušenosti s alkoholem, která byla podmínkou pro další výpočet, a zkušenosti s cigaretou. Z celkového počtu 93 jsem tedy vybrala 83 dětí, které zkusily alkohol, propojila tento jev s kuřáctvím a vytvořila následující hypotézu. „*Kombinace zkušenosti s alkoholem a cigaretou má vliv na zahájení předčasného sexuálního života.*“

Toto propojení se projevilo jako významné. S hodnotou 0,002 lze potvrdit, že tato kombinace návykových látek má vliv na zahájení předčasného sexuálního života u žáků ZŠ Křemže. V těchto výsledcích se mi do určité míry potvrdila slova Sobotkové (2014), která uvádí, že v tomto věku se jedinec nejvíce formuje, experimentuje a napodobuje dospělé chování. To může mít pozitivní i negativní dopad. Do jisté míry je v pořádku objevovat sebe sama a nalézat tak identitu. Tato kombinace je však dle mého názoru velmi nebezpečná.

Na základě výše zobrazeného výsledku si myslím, že v tomto případě by měli zasahovat jak rodiče žáků, tak škola. Rodiče by měli své děti seznámit s tím, jak se chovat, pokud se rozhodnout zahájit sexuální život, který by v každém případě měli zahajovat až po 15. roce. Škola se v tomto případě může zapojit v rámci výuky. Díky sexuální výchově, která by na všech školách měla být zařazena, by žáci měli být seznámeni s prevencí. Měli by se dozvědět o chráněném pohlavním styku, riziku pohlavních chorob, formách antikoncepce atd. Existují i různé preventivní programy, které lze na ZŠ zařadit. Pokud dítě bude včas poučeno o negativních dopadech, potencionálně se tato čísla mohou zmenšovat.

Z celkových výsledků výzkumu vyplívá, že na rizikové chování nemá vliv pohlaví žáků. Rizikové chování se zde do jisté míry objevuje, některé jeho typy jsou nebezpečnější, jiné se téměř nevyskytují. Největším nebezpečím je na této ZŠ možná tvorba nelátkové závislosti. Za tímto účelem bych doporučila jak rodičům, tak učitelům, aby se na tuto problematiku co možná nejvíce zaměřili, protože jedním kliknutím se dítě už v nízkém věku může dostat do velmi nepříjemných situací.

Dle mého názoru je tato problematika novodobým fenoménem dnešních mladistvých, kteří si neuvědomují její riziko. Je zařazena do každodenního života, ale společnost nekouká na její dopady, a to je z mého pohledu velký problém budoucích let, který může mít fatální následky. Virtuální svět a závislost na něm je v podstatě takové tabu, se kterým je dnešní společnost sžita. Ráda bych proto doporučila nejen zmíněné ZŠ, ale všem základním školám, aby v rámci preventivních programů pravidelně poučovaly žáky o jeho nebezpečí.

11 ZÁVĚR

Tématem mé bakalářské práce je *Rizikové chování žáků 2. stupně ZŠ Křemže*, které jsem si zvolila z důvodu rozšíření povědomí o tomto chování na zmíněné základní škole. Zároveň bylo toto téma zvoleno z osobní zvědavosti, jak si dnešní žáci základní školy stojí v těchto oblastech.

Hlavním cílem bakalářské práce byla identifikace výskytu rizikového chování. Dalším zájmem této práce bylo zjistit, jaká je nejčastější forma potencionálního rizikového chování na ZŠ Křemže. Zaměření se týkalo nejzákladnějších typů rizikového chování jako užívání návykových látek a zároveň na formy novodobějších typů rizikových chování jako např. přílišné trávení času na sociálních sítích. Práce a její výzkum se zároveň snažila zjistit, zda má na vznik rizikového chování vliv také pohlaví.

K dosažení těchto cílů byla využita kvantitativní výzkumná strategie za použití metody dotazování, která byla provedena díky vlastnímu vytvořenému dotazníku. Odpovědi respondentů jsou zaznamenány v grafech a hypotézy, které byly předem stanoveny, jsou vyhotoveny díky kontingenčním tabulkám a vypočteny za pomoci chí-kvadrát testu nezávislosti. Ze stanovených hypotéz se potvrdila pouze jedna, díky které bylo zjištěno, že určitá kombinace návykových látek má vliv na zahájení předčasného sexuálního života. Zbytek stanovených hypotéz, které se odrážely od vlivu pohlaví na vznik rizikových chování, se nepotvrdil.

Oba stanovené cíle této bakalářské práce byly naplněny. Ze zjištěných výsledků je jisté, že rizikové chování se v určité míře na ZŠ vyskytuje. Potvrzují to jak vytvořené hypotézy, tak zobrazené grafy, které ukazují procentuální zastoupení v jednotlivých typech rizikových chování. Za dílčí cíl bylo stanoveno zjistit, jaká je nejčastější forma rizikového chování. Zde se potvrdila problematika netolismu, který je pro dnešní mládež jednou z největších hrozeb. Neidentifikovaná nelátková závislost se dle mého názoru vyskytuje na ZŠ v nemalém měřítku. Za účelem vylepšení této problematiky by mohla škola kupříkladu vytvořit preventivní programy, které by žáky seznámily s negativními dopady virtuálního světa. Další hrozbou na této ZŠ je problematika konzumace alkoholu ve velmi nízkém věku. Mladiství si neuvědomují rizika, která sebou alkohol přináší a dle mého názoru by o těchto rizicích měli být také poučeni.

Tato bakalářská práce může sloužit jako zdroj, který může napomoci při snižování výskytu rizikového chování na základních školách. Výsledky výzkumu zároveň poslouží pedagogům na vybrané ZŠ při optimalizaci postupů minimalizujících rizikové chování žáků a k možné tvorbě preventivních programů. Zároveň je určena pro rodiče (zákonní zástupce) nebo samotné dospívající, pro které může sloužit jako informační portál.

12 Seznam zdrojů

1. BAIDEN, P., JAHAN, N., ONYEAKA, HK., THRASHER, S., TADEO, S., FINDLEY, E., 2021. *Age at first alcohol use and weapon carrying among adolescents: Findings from the 2019 Youth Risk Behavior Survey*. [online]. SSM Popul Health [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352827321000951>
2. BHATTACHARYA, S., BASHAR, A., SRIVASTAVA, A., SINGH, A., 2019. *NOMOPHOBIA – NO MOBILE PHONE PHOBIA*. [online]. Journal of Family Medicine and Primary Care [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6510111/>
3. BLATNÝ, M., JELÍNEK, M., HRDLIČKA, M., 2016, *Typologie antisociálního chování ve střední adolescenci a její vztah k užívání návykových látek*. [online]. Psychiatrická společnost ČLS JEP a Psychiatrická společnost SLS: Česká a slovenská psychiatrie [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.eu/dwnld/CSP_2016_3_107_113.pdf
4. BRIX, N., ERNST, A., LAURIDSEN, L., PARNER, E., et al. 2018. *Timing of puberty in boys and girls: A population-based study* [online]. Paediatric and Perinatal Epidemiology. ISSN 1365-3016. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ppe.12507>
5. CENKOVÁ, T., LANGROVÁ, M., 2010. *Jak přežít pubertu svých dětí: dětství a dospívání*. 3. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2913-8.
6. Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2015. *Netolismus*. [online]. Pedagogická fakulta Univerzita Palackého v Olomouci. [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <http://netolismus.cz/>
7. ČERNÁ, A., DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A., ŠMAHEL, D., 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, Psýché (Grada), ISBN 978-80-247-4577-0.
8. DISMAN, M., 2021. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 5. nezměněné vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-5053-1
9. ESPAD., 2019. *European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. [online]. ESPAD - Institute of Clinical Physiology, National Research Council of Italy. [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://data.espad.org/>

10. FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.
11. FUNG, B., 2015. *Why you shouldn't confuse "nomophobia" with an actual addiction to smartphones*. [online]. The Washington post. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/the-switch/wp/2015/05/19/why-you-shouldntconfuse-nomophobia-with-an-actual-addiction-to-smartphones/>
12. HAMMANOVÁ, J., 2014. *Na cestě k dospělosti, aneb, Na co se nejčastěji ptáte: (pro 11-15leté)*. 2. aktualizované vydání. Ostrava: Centrum pro rodinu a sociální péči, ISBN 978-802-6068-129.
13. HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2004. *Psychologický slovník*. 1. vydání, Praha: Portál, ISBN 978-80-7178-303-9.
14. HENDL, J., 2015. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 5. rozšířené vydání. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0981-2
15. HORT, V., 2008. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-404-5.
16. HRUŠKOVÁ, M., MRHÁLEK, T., 2018. Risky behaviour in older school children. [online] Kontakt [cit. 2022-12-03]. ISSN 12124117. Dostupné z: https://kont.zsf.jcu.cz/artkey/knt-201801-0013_rizikove-chovani-u-zaku-starsiho-skolního-veku.php
17. HUTYROVÁ, M., RŮŽIČKA M., SPĚVÁČEK, J., 2013. *Prevence rizikového a problémového chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-3725-5
18. CHOMYONOVÁ, P., DVOŘÁKOVÁ, Z., RAUS, Z., 2021. *Návykové látky v České republice 2021*. [online]. Zaostřeno 7 (6), 1-20. [cit. 2022-12-03] Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33745/1164/Zaostreno_2021-06_Navykove_latky_v_CR_2021.pdf
19. CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha, ISBN 978-80-247-5326-3.
20. Internetembezpecne.cz, 2018. *Sociální sítě* [online]. Czech Th!s [cit. 2023-04-25]. ISSN 2571-3736. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetembezpecne/socialni-media/socialni-site/>

21. JANIŠ, K., SKOPALOVÁ J., 2017. *Slovník vybraných pojmů k oblasti prevence rizikového chování*. 1. vydání. Opava: Slezská univerzita, Fakulta veřejných politik. ISBN 978-80-7510-237-9.
22. JEDLIČKA, R., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.
23. JESSOR, R., 1991. *Risk Behaviour in Adolescence: A Psychosocial Framework for Understanding and Action*. [online]. Journal Of Adolescent Health. [cit. 2022-02-12] Dostupné z: https://ibs.colorado.edu/jessor/pubs/1991_Jessor_JAH_RiskBehaviorinAdolescence.pdf
24. JONÁŠOVÁ, I., 2015. *Co dělat, když - intervence pedagoga: Rizikové chování ve školním prostředí rámcový koncept*. [online]. Rizikové sexuální chování [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.zs-studanka.cz/file/4790/18-priloha-18-rizikove-sexualni-chovani-2-.pdf>
25. KACHLÍK, P., 2011. *Mapování drogové scény, aktivit a úrovně protidrogové prevence na Masarykově univerzitě: škola a zdraví pro 21. století*, Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD, ISBN 978-80-210-5724-1.
26. KALINA, K., 2015. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing,. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4331-8.
27. KOLÁŘ, M., 2005. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, ISBN 80-736-7014-3.
28. KOLIBA, P., WEISS P., NĚMEC, M., DIBONOVÁ, M., 2019. *Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství*. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-271-2039-0.
29. KOPECKÝ, K. 2011. *Úvod do netolismu*. [online] Internetový portál E-Bezpečí [cit. 2022-12-03] Centrum PRVoK PdF UP: Olomouc, Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/331-uvod-do-problematiky-netolismu>
30. KOPECKÝ, K., 2015. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-4861-9.

31. KOPECKÝ, K., KOŽÍŠEK, M., 2015. *Fenomén sexting v teorii a praxi*. [online]. Skauting 1/25[cit.2022-12-04].Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/273146060_Fenomen_sexting_v_teorii_a_praxi
32. KREJČOVÁ, L., 2011. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3474-3.
33. LANGER, S., 1994. *Mládež problémová, její typy a možnosti uplatnění*. Hradec Králové: Kotva. ISBN 80-900-2543-9
34. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie: i s učiteli a rodiči*. 2. vydání. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
35. LOVASOVÁ, L., 2006. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, ISBN 80-869-9165-2.
36. MACEK, P., 2003. *Adolescence*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-7477.
37. MACHOVÁ, J., 2016. *Biologie člověka pro učitele*. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, ISBN 978-80-246-3357-2.
38. MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D., 2016. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-5351-5
39. MARTÍNEK, Z., 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.
40. Ministerstvo zdravotnictví České republiky. 2022. *Alkohol a děti*. [online]. Národní zdravotnický informační portál [cit. 2022-12-28]. ISSN 2695-0340. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/196-alkohol-a-deti>
41. MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ČABLOVÁ L., VESELÁ M., ZAPLETALOVÁ J., 2015. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. 1. vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze v NLN s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-397-6.
42. MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., et al. 2015. *Prevence rizikového chování ve školství*. 2. vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, ISBN 978-80-7422-392-1.

43. MOFFIT, T., 1993. *Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy* [online]. Psychological Review [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: http://users.soc.umn.edu/~uggen/Moffitt_PR_93.pdf
44. NEČESANÁ, K., PEŠEK, R., 2008. *Kouření aneb závislost na tabáku*. Arkáda, ISBN: 978-80-254-3580-9
45. NEČESANÁ, K., PEŠEK, R., 2009. *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u mladistvých*, Arkáda, ISBN 978-80-254-5971-3
46. NEŠPOR, K., 2013. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-908-8.
47. PETRIŠČOVÁ, A., NOVÁKOVÁ, M. 2012. *Záškoláctví*. [online]. Šance Dětem [cit. 2022-12-17]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/zaskolactvi>.
48. RAVIO, T., MIETTINEN, P.J., 2019. *Constitutional delay of puberty versus congenital hypogonadotropic hypogonadism: Genetics, management and updates*. [online]. Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism (33) [cit. 2022-11-28].1-14. doi: 10.1016/j.beem.2019.101316. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1521690X19300673?via%3DiHub>
49. ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P., 2010. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.
50. SIEGEL, D, J., 2016. *Rozbouřený mozek: dospívání, teenageři a jejich výchova*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7553-040-0
51. SMEJKAL, V., 2018. *Kybernetická kriminalita*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, ISBN 978-80-7380-720-7.
52. SOBOTKOVÁ, V., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. 2. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4042-3.
53. SPILKOVÁ, J., 2013. *Sexuologické problémy u dětí*. [online]. Pediatrie pro praxi 14(2), 78-80. [cit. 2022-12-17]. ISSN 1803-5264. Dostupné z: <https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2013/02/02.pdf>.
54. Státní zdravotní ústav., 2022. *Závislost: co to je?* [online]. Národní zdravotnický informační portál [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/320-zavislost-zakladni-informace>

55. STONIŠOVÁ, P.; HERGETOVÁ, A.; BOUŠKOVÁ, Z.; GOLDMANNOVÁ, M.; KOPŘIVOVÁ, V.; JUŘIČKA, V., 2012. *Zavádění preventivních opatření proti rizikovému chování ve škole*. Metodika. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, ISBN 978-80-87652-69-5
56. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J., 2008. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2141-4.
57. ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M., LANGROVÁ, M., 2016. *Jak přežít svou vlastní pubertu: i s učiteli a rodiči*. 3. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5395-9
58. TURČEK, K., 2003. *Psychopatologické a sociálně-patologické prejavy u dětí a mládeže*. IRIS, ISBN 8088778999
59. UZEL, R., 2016. *Sexualita v dospívání*. [online]. Sexuální výchova v rodině i ve škole [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/sexualni-vychova-v-rodine-i-ve-skole#sexualita-v-3dospivani>
60. VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0696-5.
61. VÁGNEROVÁ, M., LISÁ, L., 2021. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.
62. VÁCHOVÁ, P., JANŮ, L., RACKOVÁ, S., 2009. *Patogeneze závislosti*. [online]. Psychiatrie pro praxi 10(6), 257-259. [cit. 2022-11-12]. ISSN 1803-5272. Dostupné z: <https://www.solen.cz/pdfs/psy/2009/06/03.pdf>
63. WEISS, P., 2010. *Sexuologie*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-2492-8.
64. WOOD, R., 2020. *Tobacco plant species Britannica*. [online]. Encyclopedia Britannica [cit. 2022-12-17]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/plant/common-tobacco>
65. Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, 2019. [online]. [cit. 2022-12-09]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 47, str. 890-911. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
66. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, 2009. [online]. [cit. 2022-12-09]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11, s. 354-463. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>

13 Seznam zkratk

ESPAD – European School Survey Project on Alcohol and other Drugs (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách)

14 Seznam příloh

14.1 Příloha 1 – Dotazník

Dotazník na téma: Rizikové chování žáků 2. stupně ZŠ Křemže

Ahoj, právě sedíš před dotazníkem, který mi moc pomůže při výzkumu mé bakalářské práce. Tato práce se týká rizikového chování, což může být místy nepříjemné téma, ale neboj se, všechno je naprosto anonymní a nikdo nebude vědět, že to jsou zrovna tvoje odpovědi (dokonce ani já 😊), proto tě poprosím, odpovědej opravdu pravdivě.

1) Jsem

- a. Žena
- b. Muž

2) Je mi

- a. 12 let
- b. 13 let
- c. 14 let
- d. 15 let
- e. Jiné (*doplň*):

3) Navštěvuji

- a. 7. třídu
- b. 8. třídu
- c. 9. třídu

4) Zkoušel/a jsi někdy pít alkohol?

- a. Ano
- b. Ne

5) Pokud si v předchozí otázce odpověděl/a ano, kdy?

- a. 7-9 let
- b. 10-13 let
- c. 13 a více
- d. Nevím

6) Kdo ti poprvé alkohol nabídl?

- a. Rodiče
- b. Kamarádi, spolužáci
- c. Sourozenec
- d. Ostatní příbuzní
- e. Zkusil/a jsem to sám/a
- f. Jiné (*uved'*):

7) Piješ?

- a. Pravidelně
- b. Příležitostně
- c. Nepiju

8) Zkoušel/a jsi někdy cigaretu?

- a. Ano

- b. Ne
- 9) Pokud si v předchozí otázce odpověděl/a ano, kdy?**
- a. 7-9 let
 - b. 10-13 let
 - c. 13 a více
 - d. Nevím
- 10) Kdo ti poprvé cigaretu nabídl?**
- a. Rodiče
 - b. Kamarádi, spolužáci
 - c. Sourozenec
 - d. Ostatní příbuzní
 - e. Zkusil/a jsem sám/a
 - f. Jiné (*uved'*):
- 11) Kouříš?**
- a. Pravidelně
 - b. Příležitostně
 - c. Nekouřím
- 12) Kouří tvoji rodiče?**
- a. Ano
 - b. Ne
- 13) Používáš sociální sítě (Instagram, Snapchat, TikTok..) ?**
- a. Ano
 - b. Ne
- 14) Pokud ano, uveď zhruba tvou denní strávenou dobu na sítích:**
- a. Nemám sociální sítě
 - b. Méně než 1 h
 - c. 1-3 h
 - d. Více než 3 h denně
- 15) Dokážeš si představit jeden den bez telefonu?**
- a. Ano
 - b. Ne
- 16) Byl/a jsi někdy za školou?**
- a. Ano
 - b. Ne
- 17) Pokud ano, jaký jsi k tomu měl/a důvod?**
- a. Nechtělo se mi na hodinu
 - b. Není mi dobře ve třídě
 - c. Psali jsme test a já jsem to neuměl/a
 - d. Jiné (*uved'*):
- 18) Objevila se u vás ve škole šikana?**
- a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím o tom

19) Jak ses/ by ses choval/a, pokud by se něco takového u tebe na škole dělo?

- pokud ses s šikanou setkal/a, odpovídej podle toho, jak ses choval/a

- pokud ses s šikanou nesetkal/a, odpovídej podle toho, jak myslíš, že by

ses choval/a

- a. Řekl/a o tom zážitku někomu dospělému
- b. Nebojím se, postavil/a jsem se za oběť a ochránil/a ji
- c. Báł/a jsem se, že se mi stane něco podobného, tak jsem dělal/a, že to nevidím
- d. Jiné (*uved'*):

20) Zahájil/a jsi už sexuální život? (pro 15leté – před 15. rokem)

- a. Ano
- b. Ne

21) Znáš pojem sexting?

- a. Ano (pokud ano, zkus ho popsat)
- b. Ne

22) Máte ve výuce zařazenou sexuální výchovu?

- a. Ano
- b. Ne

23) Myslíš si, že jste u vás ve škole dostatečně seznamováni s negativními dopady rizikového chování?

- a. Určitě ano
- b. Spíše ano
- c. Spíše ne
- d. Určitě ne

14.2 Příloha 2 – Informovaný souhlas

Vážení rodiče,

Mé jméno je Barbora Šulcová a jsem studentkou 3. ročníku Zdravotně sociální fakulty na Jihočeské univerzitě.

Po domluvě s vedením ZŠ Křemže budu na ZŠ provádět výzkum pro svou bakalářskou práci. Obracím se na Vás tedy s prosbou o spolupráci. Má bakalářská práce se týká rizikového chování ve starším školním věku. Toto téma jsem si vybrala za účelem zjištění nejčastějších rizikových faktorů, se kterými se dítě setkává a pravidelně jim čelí. Mezi tyto rizikové faktory patří například užívání návykových látek (cigarety, alkohol, marihuana), první sexuální zkušenosti, či poruchy společenské adaptace, mezi které se řadí například záškoláctví.

Celý výzkum bude prováděn formou anonymního dotazníku. Z účasti na tomto výzkumu vyplývá, že studentům budou položeny otázky ohledně jejich chování, prostředí, ve kterém se vyskytují, vztahu k návykovým látkám a v neposlední řadě ohledně lidí v jejich sociálním prostředí včetně rodiny. Výsledky výzkumu budou sloužit pouze jako podklad pro bakalářskou práci, případně ke screeningu na dané základní škole za účelem zlepšení preventivních programů.

Z tohoto důvodu bych vás zákonné zástupce žáků chtěla požádat o souhlas s účastí na výzkumu.

Prohlášení:

Prohlašuji a svým níže uvedeným vlastnoručním podpisem potvrzuji, že dobrovolně souhlasím s účastí svého dítěte ve výše uvedeném výzkumu. Jsem dostatečně informován/a o postupech, které výzkum zahrnuje stejně tak jako o možných skutečnostech, které mohou z výzkumu vyplynout. Dále souhlasím, že všechny získané informace budou anonymně zpracovány a použity pro účely zpracování bakalářské práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše v řádném čase promyslet a zvážit. Měl/a jsem možnost na zeptat na vše pro mne potřebné a podstatné. Na své dotazy jsem dostal/a srozumitelnou odpověď.

Dále prohlašuji, že beru na vědomí informace, které jsou obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním svých údajů v rozsahu, způsobem a za účelem uvedeným v tomto informovaném souhlasu.

NÁVRATKA

Souhlasím, aby můj syn/má dcera
navštěvující třídu se účastnil/a výzkumu o rizikovém chování na ZŠ za účelem
zpracování bakalářské práce.

Datum:

Podpis.....